

✿ BUDAVÁRI ✿

2024. 2-3. ✿ V. ÉVF. 1. SZÁM

SÉTÁK

TÁJÉKOZTATÓ ÉS KULTURÁLIS
MAGAZIN

CSODÁLATOSAN MEGÚJULT MINDEN A VÁRBAN

INTERJÚ BOZSIK YVETTE KOSSUTH-DÍJAS TÁNCMŰVÉSSZEL

Királyok vára

A nemzet harca
a budai Várért

Fenségesség és szorgalom

Tóth Verát is lenyűgözte
a Szent István-terem

Újjászületések

Így született meg
a Várkert Bazár

NHP
NEMZETI
HAUSZMANN
PROGRAM

BUDAVÁRI
PALOTANEGYED

KEDVES OLVASÓ!

TARTALOM

LÉLEKZET

- 4 Csodálatosan megújult minden a Várban
Interjú Bozsik Yvette-tel
- 20 Úttörő fotós szemével a budai Vár
- 22 Tóth Vera a Szent István-teremben
- 27 A Budavári Palotanegyed
a turizmus élvonalában
- 28 Fánk, jelmezek, mulatság
- 30 Egy valódi polihisztor

KIRÁLYOK VÁRA

- 8 Buda és a Vár a szabadságharc alatt

MÚZSÁK VÁRA

- 12 Szentek dicsérete a vásznon

KARIKATÚRA

- 15 Feszty Masa

ÚJJÁSZÜLETÉSEK

- 16 Így született a Várkert Bazár
- 24 Szécsi Zoltán olimpiai bajnokkal beszélgettünk
- 26 Elviszik az azbesztet a Budavári Palota tetejéről

ESEMÉNYEK

- 19 Dalköltészet, az örök műfaj

AKTUÁLIS KÖZÉRDEKŰ INFORMÁCIÓK

- 32 Hírek a Budavári Palotanegyedből

BUDAVÁRI FINOMSÁGOK

- 34 Régi receptek új ízekkel

KÖZELKÉPEK

- 35 Keresztrejtvény

A 2024-es év első hónapja a Várkapitányság számára is a tervezés időszaka volt. Számba véve a Nemzeti Hauszmann Program eddigi eredményeit, és az előttünk álló feladatokra tekintve kijelenthetjük, hogy idén is eseménydús és munkával teli esztendő elé nézünk.

Terveink szerint idén befejezzük a Vöröskereszt Egylet egykori székházának újjáépítését, amellyel egy több évtizedes városképi sebet gyógyítottunk be a Budavári Palotanegyedben.

Az eredeti tervek alapján újjászülető épület belső tereiben a 21. századi igényeknek megfelelő irodák kapnak helyet. Ha kívülről pillantunk az épületre, már láthatók a homlokzati díszítőelemek, és a teraszok köré a korlátelemezeket is felhelyeztük. Hamarosan elkészül a tetőzet is, és a nyár folyamán végleges helyükre kerülnek az épület utolsó díszműbádogos elemei, a kupolákat díszítő fejdíszek is.

A következő hónapokban folytatjuk a megújuló Budavári Palota északi szárnyán a tetőborítás szakszerű azbesztmentesítését. A kommunista időszak alatt alkalmazott korszerűtlen anyagot elszállítatjuk. Az épületegyüttes pedig visszakapja díszes tetőzetét, ahol az eredetivel

azonos, természetes palafedést alkalmazunk, amely sem a környezetre, sem az egészségre nem jelent veszélyt. A teljes Budavári Palota megújul, a falak, az ablakok és a termek is visszakapják Hauszmann-kori díszüket, így évek múlva eredeti szépségében adhatjuk át az embereknek az épületegyüttest.

A Szent György téren a tervezett ütemben haladunk a József főhercegi palota újjáépítésével, ahová az Alkotmánybíróság költözik majd. Szakembereink jelenleg az épület homlokzati elemein dolgoznak, és megkezdték a faragott süttői mészkőből készült lábazati kváderkövek felhelyezését az épület déli és keleti oldalán. Szintén a süttői mészkőbányából érkezik az alapanyag az újjászülető Honvéd Főparancsnokság homlokzati ornamentikáihoz és az épületet díszítő szobrokhoz.

A Budavári Palotanegyed és környezetének rendbetétele tíz évvel ezelőtt a Várkert Bazár újjáépítésével kezdődött. Az elmúlt évtizedben a Várkert Bazár Budapest kulturális életének meghatározó helyszíne lett: ha valaki Budapesten él vagy átutazóban jár erre, és valóban izgalmas, tartalmas kulturális csemegékre vágyik, legyen az zene, irodalom, képzőművészet, színház vagy

éppen egy szabadtéri kiállítás, akkor a Bazár programkínálata kihagyhatatlan. A 10 éves évfordulót különleges programokkal tesszük emlékeztetessé.

Magazinunkhoz kellemes időtöltést kívánok, tartsanak velünk idén is.

*Fodor Gergely
kormánybiztos*

BUDAVÁRI SÉTÁK, V. ÉVFOLYAM 1. SZÁM

Kiadja: Várkapitányság Integrált Területfejlesztési Központ Nonprofit Zrt. 1013 Budapest, Ybl Miklós tér 6., 1519 Budapest, Pf. 365
ISSN 2732-0855

Főszerkesztő: Körösi Gábor

Főmunkatárs: Csermely Gábor Vezető szerkesztő: Tallér Edina

A szerkesztőség munkatársai: Ayhan Gökhan, Borbényi Györgyi, Fekete-Horváth Erika, Gyarmati Krisztina, Leitner Karina, Nagy Nándor, Németh Mónika, Sándor Zsolt, Virág Csilla

Fotók: Kárász Karolina, Alamy, Fortepan, Shutterstock, Petőfi Irodalmi Múzeum, Várkapitányság archívum, Wikimedia Commons

Fejlesztéseinket és programjainkat bárhol és bármikor figyelemmel kísérheti. Kövesse közösségi oldalainkat, tekintse meg *Budavári Történetek* című [online magazinműsorunkat](#) YouTube-csatornánkon, és [iratkozzon fel hírlevelünkre!](#)

hirlevel.nemzetihauszmannprogram.hu

CSODÁLATOSAN MEGÚJULT MINDEN A VÁRBAN

INTERJÚ BOZSIK YVETTE-TEL

Itthoni és külföldi alkotásait számos szakmai elismeréssel díjazták. 1993-ban hozta létre saját társulatát a kortárs tánc népszerűsítésére. A Várkert Bazár színpadának rendszeres fellépője. Külföldi vendégszereplései során megközelítőleg húsz országban álltak színpadra, Hongkongtól New Yorkig. A Bozsik Yvette Társulat kiemelten fontosnak tartja a gyerekeknek szóló táncszínházat, a hátrányos helyzetben élő alkotók integrálását a művészet által. A tánc felszabadító erejéről, az egyéni utak fontosságáról és az emberi kapcsolódásokról is beszélgettünk Bozsik Yvette Kossuth-díjas magyar táncművésszel, koreográfussal.

📍 2023 szeptemberében lépett fel a Bozsik Yvette Társulat a Várkert Bazárban a Lakodalom című, 1996-ban koreografált darab felújított változatával

✿ **A 2023-2024-es évadban ünnepeli fennállásának 30. évfordulóját a Bozsik Yvette Társulat. Gondolta volna az indulás idejében, hogy az új szemlélet és az ön progresszív fel fogása ekkora hatású lesz a kortárs táncművészetre?**

Amikor elkezdtem koreografálni, csak az előttem álló feladatra koncentráltam. Mindig a jelenben éltem, és a következő feladatra figyeltem. Tizennyolc évesen adtam egy interjút, amelyben kifejtettem, hogy mágius teret szeretnék magam köré. Ez a vágy ma is él bennem. Később egy másik interjúban is említettem, hogy idős mesternőként a lehető legegyszerűbb eszközökkel szeretnék táncolni, mint példaképeim, köztük Mary Wigman, a német expresszionizmus nagy alakja. Filmekben is szerettem volna szerepelni, és ez is megvalósult, többek között A csodálatos mandarin

változás felé. Most, amikor viszont a folytonos változás korát éljük, ön szerint milyen kihívásokkal nézhet szembe egy fiatal, tehetséges, progresszív művész?

Minden korban vannak kihívások és lehetőségek. A 90-es években talán könnyebb volt kitűnni, mert keve-

szetemben, és most is ezt tanítom a koreográfusoknak, a színészeknek és a táncosoknak, akikkel foglalkozom. Legyenek őszinték önmagukhoz, és ne a divatot vagy a mainstreamet kövessék. A dolgok mögé kell nézni, nem a felszínre fókuszálni. A legnagyobb nehézség szerintem az, hogy az emberek elveszítik a valódi kapcsolódást önmagukkal, a természettel és egymással. A digitális világ, az illúziók, a felszínesség mind elvonják a figyelmüket az élettől. A színházban is látom ezt, a metróban is, szinte mindenhol. Az emberek nyomkodják a telefonjukat ahelyett, hogy egymásra figyelnének, mindenki a saját kis buborékjában él. Az életnek arról kellene szólnia, hogy megérezzük, megérintjük, megöleljük egymást.

Előadásai több generációhoz szólnak, műfaji sokszínűség, innováció, humor, önirónia és társadalomkritika egyaránt jellemző munkáira.

és a Vakvagányok révén, melyekben főszerepet játszottam. Egész életemben a klasszikus tudást és az útkeresést ötvöztem. Fiatalabb koromban egy ideig zavart, hogy nem tudok beállni a sorba, de ma már tudom, hogy ennek mennyi mindent köszönhetek. A legfontosabb a művészetben és az életben is a rugalmasság, és hogy el tudjuk fogadni azt, hogy mindig változásban vagyunk.

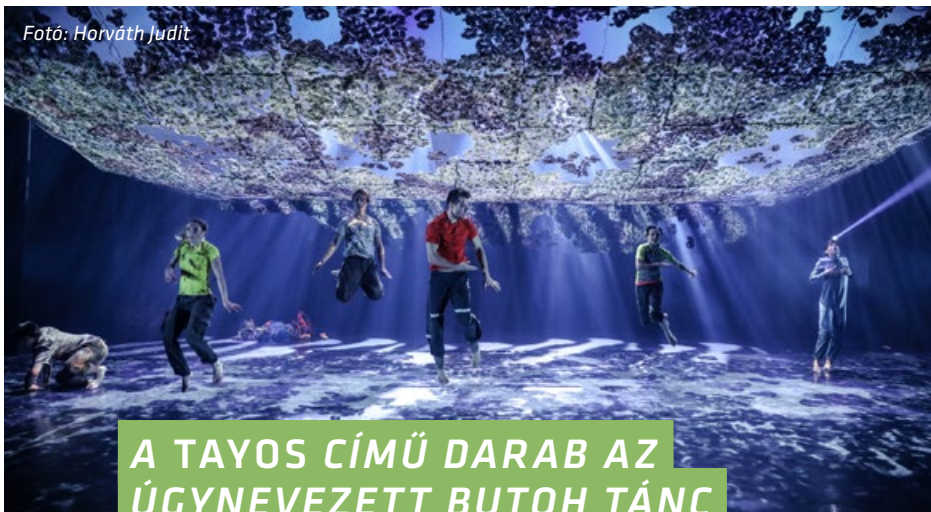
✿ **A 90-es években kezdte a pályáját, amikor mindenki úgy érezhette, kinyílt a világ, és szabad az út a**

sebben voltak, akik bátran és kitaróan indultak el saját utakon. Most talán nagyobb a verseny. De a lényeg végső soron ugyanaz: az ember hű legyen önmagához, és ne másokat akarjon utánozni vagy másoknak akarjon megfelelni. A feladat nagysága és tétje minden időben ugyanolyan nagy horderejű. A művészet nem arról szól, hogy beállunk a sorba, hanem arról, hogy kifejezzük magunkat. A változás mindig lehetőség is, nem csak kihívás. Amikor a pályámat, a saját hangomat kerestem, ez volt az alapvető mozgatóerő a művé-

✿ **Mi lehet az ellenszer erre az állapotr?**

Engem sok minden „életben tart”. Először is, van két csodálatos fiam, akik fiatalon, frissen tartanak. Szoros a kapcsolatom szeretett szüleimmel, együtt lélegzem a párommal. Kötődöm a természethez, az állatokhoz is. Van negyven tyúkom, tizenöt

Fotó: Horváth Judit

A TAYOS CÍMŰ DARAB AZ ÜGYNEVEZETT BUTOH TÁNC ESZKÖZEIVEL MUTAT MEG EGY TÁVOLI UNIVERZUMOT, AMELYBEN EMBEREK, FURCSA LÉNYEK ÉS KREATÚRÁK KERESZTEZIK EGYMÁST.

kacsám, három kutyám, két macskám. Mindennap felkelek, megetetem, megitatom, kitakarítom őket. Aztán elmegyek a próbákra, ahol új dolgokat alkotok vagy régi darabokat elevenítek fel.

✿ **Nemrégiben volt a bemutatója a Budapesti Operettszínházban Az Orfeum mágusa című nagyoperettnek, melynek ön volt a rendező-koreográfusa. A darab egyfajta Csárdáskirálynő-előtörténet, az ezernyolcszázas évek végének orfeumi világába repít, felidézve az akkori budapesti vigalmi negyed arculatát is. Hogyan lehet ma erről a letűnt világról és világnézetről mesélni a tánc eszközeivel?**

Nem írom át a darabjaimat azért, mert éppen más a közhangulat. A táncban a testemmel tudok mindent kifejezni. Ez a kapcsolódás művészete, nemcsak lelki, hanem fizikai szinten is. A művészek egymáshoz érnek, ölelnek, csókolnak, szenvedé-

➔ **Az estély Jean-Paul Sartre Zárt tárgyalás című drámája alapján készült, és számos nemzetközi szakmai díjat nyert táncelőadás**

Fotó: Horváth Judit

nem is lehet ilyet csinálni, de nem fogok átírni egy darabot csak azért, mert most éppen ez a trend. Amikor létrehoztam a művet, ez volt bennem, ez inspirált. Az Orfeum mágusa például egy olyan kort ábrázol, amely száz évvel ezelőtt létezett, amikor jóformán mindenki dohányzott. Ma már ez nem megengedett, főleg nem a színpadon. De akkor hogyan tudom mégis megmutatni ezt a világot? A legnagyobb nehézség az, hogy sokan nem értik meg, hogy a tánc nemcsak egy forma, hanem tartalom. Nem kell megfelelnie a testkép-ideálnak vagy a politikai korrektségnek vagy a közízlésnek. Az egyéniséget kell tükröznie, az őszinteséget. A művészet szerepe az igazságok keresése és egyfajta tükör mutatása a társadalom felé, nem pedig az adott trendek szerinti illedelmesség. Néha mágusnak kell lenni, hogy művészként meg tudjam mutatni ebben a mostani cenzúrázott világban ezeket. A tánc mindig is feltételezi a kapcsolatot, nemcsak éteri szinten, hanem kézzelfogható szinten is. Olyan művészeti forma, amely nemcsak a testet, hanem a lelket is megmozgatja. A táncoló ember a saját érzéseit köz-

vetíti, de kapcsolatba lép az univerzummal, a zenével, a természettel és a másik emberrel is.

✿ **Számos olyan művet hozott létre, amelyben erőteljesen jelen van a szakralitás. Miért tartja ezt fontosnak?**

A mai tudatszintem szerint minden történésnek oka van. Az embernek csendben kell lennie és hallgatnia, hogy megkapja az univerzum jeleit. Korábban úgy gondoltam, hogy terápiás céllal dolgozom, ki akarom beszélni magamból a problémáimat. Ma már inkább úgy látom, hogy ezek a történések nem véletlenek, és én is eszköz vagyok az üzenetek közvetítésében, mint mindenki más. Jelen van ez a szakralitás számos alkotásomban, ugyanakkor a társadalomkritika is fontos szerepet játszik a munkámban. A terápia számomra nem azt jelenti, hogy valami baj van, amit meg kell oldani, hanem azt, hogy valami fejlődik, változik, növekszik, és ezt meg kell mutatni. A tánc egy olyan eszköz, amellyel az ember felszabadíthatja a belső energiákat, érzelmeket, gondolatokat, és ezáltal jobban megismerheti önmagát és a környezetét. A táncoló ember nemcsak a saját testével, hanem a másik ember testével és lelkével is kommunikál, és ez nagyon mély és őszinte kapcsolatot teremt. Terápiás hatása nemcsak a táncolókra, hanem a nézőkre is kihat, hiszen ők is részesei a közös élménynek.

➔ **Bozsik Yvette számos szakmai díjat és elismerést kapott, többek között Kossuth-díjat és Erdemes Művész kitüntetést, társulata mára hazánk egyik kiemelt táncszínháza**

A kommunikációnk kétharmada nem verbális, gyakran észre sem vesszük, hogy szinte minden mozdulatunkkal táncolunk. Fiatalon, kezdő koreográfusként néztem az embereket az utcán, a saját ismerőseimet, saját szerelmemet, és beépítettem a darabokba a gesztusaikat. Hihetetlen, hogy mi minden jelenik meg a mozdulat nyelvén a világban. Rendeztem például a Nemzeti Színházban az *Éden földön* című darabot, ahol a nádasnak a mozgását kellett megmutatni. A növények élnek, lélegeznek, mozognak, ezt is el lehet táncolni. A számok is zenével, táncsal gyógyítottak.

✿ **Több interjúban is elmondta, hogy fontos az ön számára a szerepet a munkában. Mit jelent ez? Milyen módszerek alapján dolgozik egy-egy próbafolyamatban?**

Bozsik Yvette 1993-ban hozta létre saját társulatát a kortárs tánc elfogadtatására, népszerűsítésére és új utak keresésére.

Nem egymást akarjuk uralni, legyőzni, hanem együtt létrehozni valamit közösen. Örömmel, nyitott szívvel találkozunk egymással a próbákon. Megkeressük és megtartjuk a gyermeki lelkesedést és kíváncsiságot magunkban. A szeretetet a munkában számomra azt jelenti, hogy jó bemenni a többiek közé. Nem akarom eljátszani, hogy én vagyok a mindentudó, a rendező, a koreográfus, hanem nyitott gyerek kíváncsiságával közelítek az események felé.

✿ **Most egy különleges barokk épület falai között, a De la Motte-Beerpalota egyik termében beszélgettünk. A múltat idéző kapualj, az**

udvari árkádsoros lodzsa és a belső tereket díszítő, közel 250 négyzetméter festett, 18. századi falfelület, amely 1962-ben 15 réteg festék alól bukkant elő, különleges hangulatot áraszt. A művész szemével ez a környezet milyen érzeteket kelt? Milyen inspirációkat adhat ez a tér a táncosnak?

Különleges kisugárzása van ennek a helyszínnek. Érezni a falak rezgését, jó energiáit. Nemcsak a látvány, hanem a termék hangulata is nagyon inspiráló. Azonnal eszembe jutott *Az estély* című táncjátékom, amelyet 1993-ban vittem színpadra, és nemrégiben felújítottuk. Jean-Paul Sartre *Zárt tárgyalás* című művéből készült. Az előadás elnyerte az Edinburgh Fringe Fesztiválon a Nemzetközi kritikusok díját, a Scotland on Sunday Legjobb Táncprodukció díját és a *The Independent* Színházi Különdíját. A darabból film is készült, amelyben egy kastélyban táncoltam. Amikor beléptem ide, az jutott eszembe, hogy szívesen eltáncolnám ezek között a csodálatos falak között ezt az előadást.

✿ **Milyen érzés újra itt, a budai Várban, a Budavári Palotanegyedben járni? Ha jól tudom, van kötődés korábról.**

Igen, van. Elsősorban az, hogy még balettintézeti növendékként jártam ide, az Ifjúsági Parkba, méghozzá görög táncházba. Szinte minden héten jöttünk, néha koncertekre is. Ezenkívül pedig az akkor még a Várban működő Nemzeti Táncszínházban született nagyon sok bemutatóm. Úgyhogy mondhatom, hogy nagyon sokat jöttem ide, és látom, hogy milyen csodálatosan megújult minden. Szerintem nagyon fontos, hogy a múlt ilyen gyönyörűen meg tud maradni, és akár kaphat egy új dinamikát is az egész. ✿

HAZAI ÁGYÚTŰZ

BUDA ÉS A VÁR A SZABADSÁGHARC ALATT

Mindenki jól ismeri az 1848. március 15-i események sorát, hogyan vonultak a márciusi ifjak a budai Várba. Budának és a Várnak a nevezetes nap után is jutott fontos szerep a forradalom és a szabadságharc során, melyek a pusztitástól sem kímélték meg.

A polgári forradalom napján a jogokat, szabadságot és önrendelkezést követelő ifjak délután Budára vonultak, hogy a kormányzati negyedben, az Uri utcában, a Helytartótanáctól követeljék két pontjuknak, a sajtócenzúra eltörlésének és a politikai foglyok szabadon bocsátásának azonnali teljesítését. A Helytartótanács engedett is nekik, így a tömeg átvonult a József-kaszárnyába, ahonnan kiszabadították az ott raboskodó, könyvei miatt elítélt Táncsics Mihályt, akinek nevét ma az utca viseli.

Buda és a Vár az új, polgári parlamentáris Magyarországon sem veszítette el jelentőségét. Itt, a kiköltöztetett Helytartótanács és Királyi Kamara helyén rendezkedett be az új kormányzati központ. A Vár adott otthont Kossuth pénzügy-, Deák igazságügyi, valamint Eötvös vallás- és közoktatásügyi minisztériumának. Az ország új igazgatásának jelentős része innen zajlott, legalábbis mind-

A Vár adott otthont Kossuth pénzügy-, Deák igazságügyi, valamint Eötvös vallás- és közoktatásügyi minisztériumának.

addig, míg a császári erők közeledtével nem kényszerültek feladni a várost.

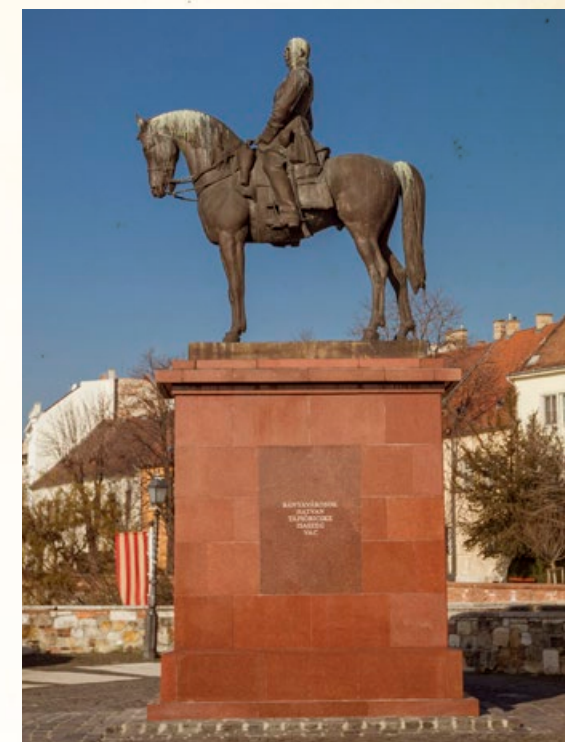
Az 1848-as téli hadjárat során ugyanis a honvéd csapatok több vereséget is elszenvedtek, köztük Perczel Mór december 30-i, Josip Jellačić

altábornagy elleni móri vereségét. Így az év végére kilátásba került a főváros feladása. December 31-én a képviselőház elrendelte a parlament és a kormány Debrecenbe költöztetését, az 1849. január 2-ára Pestre összehívott haditanács pedig úgy határozott, hogy csapataikkal a Tisza mögé vonulnak, hogy később onnan indítsanak ellencsapást. A várost január 5-ére kiürítették, majd a császári királyi hadsereg nem sokkal később el is foglalta azt.

TERVEK A VISSZAFoglalásra

A város kényszerű feladása azonban nem jelentette a veszteség elfogadását, a visszafoglalás állandó célként szerepelt az Országos Honvédelmi Bizottmány, vagyis a kormány előtt – a város feladásáról szóló január 1-jei kiáltványukban is így fogalmaztak: „Budát másfél századon túl bírta a török, s azért Magyarország volt, s Magyarország lesz, ha mindjárt az önkény zsoldosai néhány napra bitrolnák is hazánk fővárosa birtokát.” A visszafoglalás ideje azonban vártott magára, csak 1849 tavaszán jött el. Az addigi hónapok során a váltakozó hadi sikerek alatt is végig kiemelt fontossággal lebegett Kossuth szeme előtt Buda visszavétele.

Ennek számos oka volt. Első és talán legfontosabb egyértelműen a város morális, szimbolikus jelentősége. A szabadságharc sikerességének szimbóluma volt, hogy az ország központja a nemzet kezén van-e vagy sem. Ez a tény külpolitikailag is igen fontos volt, hiszen ha Kossuth más országokkal szándékozott politikai szövetségre lépni és a szabadság megtartásához fegyveres-gazdasági segítséget szerezni, akkor éreztetnie kellett, hogy Magyarország egy

☛ A Nemzeti Hauszmann Program keretében zajlik a Fehérvári rondella felújítása, vele együtt a korábban ott álló Górgéi-szobor restaurálása is

független, önálló ország, mely nagy múltú fontos városa felett maga rendelkezik. A politikai függetlenség nemzetközi hangsúlyozása azért is igen fontosnak tűnt, mert épp készült Brüsszelben összeülni az a kongresszus, mely az olasz kérdést volt hivatott rendezni Ausztria és a Szárd-Piemonti Királyság között. Kossuth legnagyobb félelme az volt, hogy Ausztria a kongresszuson lemond észak-itáliai birtokairól, hogy cserébe szabad kezet kapjon a határozottságát nem érzékeltető Magyarországon. Mindezek mellett pedig nem volt elhanyagolható az sem, hogy a város – a honvédség reményei szerint – utánpótlással tudná ellátni a fegyverből, élelemből, hadifelszerelésből a kifogyás szélén álló csapatokat.

A tavaszi hadjárat tervezésekor így Buda különös figyelmet kapott, és a március 31-i haditanácson már elkezdtek tervezni a felszabadítását. A visszavétel megvalósítását a katonai vezetők különböző módon képzelték el. Kossuth a honvédó

A BUDA OSTROMA 1849-BEN CÍMŰ KÉP ISMERETLEN MŰVÉSZ OLAJFESTMÉNYE, A HARC 370 MAGYAR HONVÉD ÉLETÉT KÖVETELTE, ÉS 670-EN SEBESÜLTEK MEG.

hadsereg minden erejét összevonva, egyetlen frontális támadással szállt volna szembe a császári-királyi hadsereggel. Ennek pozitív kimenetelében viszont korántsem lehettek biztosak a magyarok, így végül Görgei Artúr javaslatára az addigra a hadjáratok során már bevált módszer szerint jártak el: a sereget több kisebb részre bontva, különböző helyekre vezényelve vonták el az osztrák főszereget, a honvédő sereg nagyobb részével pedig ezalatt az ellenséget megkerülve meneteltek a főváros felszabadítására. A magyar csapatok 1849. április 2-án Hatvannál, Gáspár András és Poeltenberg Ernő vezetésével, majd április 26-án Görgei vezetésével Komáromnál aratott győzelmei után a honvédő seregek végre Budára tudták koncentrálni az erejüket. Bár a komáromi haditanácson lehetőségként felmerült az is, hogy

a menekülő császári-királyi csapatokat követve Bécsbe meneteljenek, végül mégis úgy határoztak, hogy előbb Budához vezénylik a seregeket. Ennek egyik fő szorgalmazója Klapka György volt, aki a politikai vonatkozások mellett több hadi okot is szem előtt tartott, mikor a város felszabadítása mellett érvelt. Egyrészt, a város alatt hagyott erők támogatása nélkül a magyar főszereg nem volt elég erős egy újabb nagy léptékű csatára. Másrészt, Buda osztrák kézen maradása azt is jelentette, hogy a császári-királyi erők bármikor le tudták zárni az utánpótlás számára egyik legfontosabb útvonalat, a Dunát, valamint a magyar sereg nem férhetett hozzá a Dunán akkor álló egyetlen állandó hídhöz, a Lánchídhöz. Ezek jelentősen nehezítették volna a messzebbre irányuló katonai műveletek végrehajtását.

FÉLREVEZETETT MAGYAROK

A császári-királyi sereg a magyarok felszabadító szándékát sejtve április végén kiürítette és elhagyta a fővárost. Nem hagyták azonban a várat helyőrség nélkül: Heinrich Hentzi von Arthurm császári és királyi vezérőrnagy védte mintegy ötezer katonával. A svájci származású, de debreceni születésű Hentzi megjárta a napóleoni háborúkat is, és egyike volt a császári-királyi hadsereg műszakilag legképzettebb tisztjeinek. Gondoskodott róla, hogy az egyébként korszerűtlen (hisz a török kor óta a védőfalakat egyáltalán nem újították fel!) várfalakat, bástyákat megerősítsék, a lehetőségekhez mérten feltöltsék az utánpótlásraktárakat. A Vár leggyengébb pontja az volt, hogy nem rendelkezett önálló kúttal, hanem a Vízivárosból kapta ivóvíz-utánpótlását, egy a Lánchídnál elhelyezkedő szivattyútelep révén. Így egy esetleges ostrom során, ha a várat a támadó seregek ettől sikeresen elvágják, igen hamar megadásra kényszeríthették volna a védőket. Hentzi ezt átlátva a vízmű védelmére cölöpvédművet építtetett. Emellett pedig jelentős mennyiségű tüzérséget és tüzérségi utánpótlást halmozott fel a falak mögött – a védművekben majdnem 100 löveget helyezett el.

Ez szöges ellentétben állt a Honvédelmi Bizottmány elképzeléseivel és információival, akik a januárban hátrahagyott vár ismeretére, az azóta beérkezett hírekre és Görgei kora januári vár alóli elvonulása során látott információira hagyatkozva úgy gondolták, hogy a Várat könnyű lesz bevenni. Számításaik szerint egy, a környező magaslatokról jól löhető, falszerkezetében egyébként sem megerősített erősségről volt szó, melyben ráadásul a védelemre hátrahagyott olasz és lengyel zászlóaljak igen demoralizáltak voltak. Azt remélték, hogy a magyar túlerő láttán, akár harc nélkül is, feladják majd a Várat. Minden bizonnyal ez az elképzelés vezetett oda, hogy a Budához vonuló magyar sereg nem hozott

magával egyetlen ostromágyút sem a falakhoz.

Aulich Lajos vezérőrnagy a II. magyar hadtesttel április 30-án, Görgei parancsára, a Csepel-szigetről megkezdte egy ideiglenes híd verését a Dunán, hogy a csapatokat Pestről Budára vezényelhessék. Eközben Görgei a Kmetty György vezette hadosztályt is Budához vezényelte, hogy az egyesített seregekkel kezdhessék meg a Vár – úgy remélték, gyors – bevételét. Május 4-ére a városhoz rendelt összes hadosztály megérkezett, és egyesült a város peremén. A Várat minden oldalról körülzárták. Még aznap Görgei felküldte a hadifogoly tiszteket, Adalbert Steffant Hentzihez, hogy a Vár átadására szólítsa fel. Az üzenetben az állt, hogy amennyiben Hentzi feladja a – közismerten alig védhető – Várat, akkor tisztességes hadifogságba kerül, az összes várvédővel együtt. Görgei továbbá azt is kikötötte, hogy Pestről nem fogja támadni a Várat – és figyelmeztette Hentzit, hogy ha ennek ellenére a pesti polgári épületekre és lakosságra, valamint a Lánchídra lő, akkor a harcok után az őrség kegyelemre a legkisebb mértékben sem számíthat.

VÉDTELEN VÁR VAGY ERŐD?

Hentzi válasza erre annyi volt, hogy Görgei talán alig védhető állapotban hagyta hátra januárban a Várat, azóta azonban igazi erősséggé

alakították, „melynek szerencséje lesz Önnek a leghatározottabban ellenállni”. Görgei ezután elrendelte a Vár (ekkor még nem ostromágyúkkal, csupán könnyebb lövegekkel történő) lövésének megkezdését, a Kmetty György vezette hadosztályt pedig utasította a vízellátást biztosító szivattyúrendszer támadására. Egyik próbálkozás sem járt azonban sikerrel, és bebizonyosodott, hogy a felszabadító seregnek nem lesz olyan könnyű dolga, mint azt hitték. Görgei ekkor írt a Komáromban állomásozó Guyon Richárd tábornoknak, hogy küldjön ostromágyúkat is Budára. A négy darab huszonnégy fontos löveg május 8-án érkezett az ostromhoz, és egy hétre rá el is kezdték löni velük falakat. Eközben Hentzi Görgei fenyegetése ellenére, vagy talán épp amiatt, szinte folyamatosan lövette a város pesti oldalát. A Duna-sor épületei, a klasszicista paloták, lakóházak tömegei, az 1848-ban az országgyűlésnek helyet adó Vigadó pusztult el a lövések nyomán, és még a Lánchíd is megsérült.

Az újonnan csatasorba állított ostromágyúk gyorsan átbillentették az ostrom mérlegét a magyar seregek javára, és május 21-én hajnalban meg is indult a sereg a döntő rohamra. A magyar csapatok az ágyúk ütötte réseken sikeresen behatoltak a Várba, elsőként a várkertet foglalták el, majd sorban végig az egész

Várat, amely reggelre már a magyarok kezén volt. Heinrich Hentzi valóban nem kapott kegyelmet – Hertelendy Kálmán honvéd százados a Szent György téren lelőtte, a vezérőrnagy pedig május 23-án belehalt a sérülésbe. Segédtisztje, Alois Alnoch

A szabadságharc sikerességének szimbóluma volt, hogy az ország központja a nemzet kezén van-e vagy sem.

von Edelstadt még megpróbálta felrobbantani a puszkaporos hordókkal megrakott, már alapzatáig visszabontott Lánchídat, azonban az életét követelő kísérlet nem sok kárt tett a szerkezetben.

A győzelem másnapján a díszszemle a romos Váron vonult végig. A palota teljes tetőszerkezete, a déli szárnyban a nádori lakrész is leégett, a Szent György téren álló melléképületek (istálló, kocsiszín, őrség épülete) is elpusztultak. A polgári lakóházak, a Víziváros házai több százezer forintos károkat szenvedtek. A magyar seregnek mégis szinte felbecsülhetetlen értékű volt a győzelem. A budai Vár visszavételének morális jelentősége mellett jelentős fegyver-, lőszer- és élelmiszerkészletekhez jutottak, könnyebbé vált a Duna ellenőrzése, a Duna mentén haladó seregek mozgása, és jelentős embervesztést okoztak az osztrák seregeknek. Így, bár a győzelmet a vártnál nehezebb volt megszerezni, mégis hatalmas jelentőséggel bírt. A visszavételre emlékezve 1992 óta május 21-e a magyar honvédelem napja.

➡ **Heinrich Hentzit Hertelendy Kálmán honvéd százados a Szent György téren lelőtte, 1849. május 23-án belehalt a sérülésbe**

SZENTEK DICCSÉRETE A VÁSZNON

„Tekintetem ráesik a szoba közepére tolt festőállványra. Azon hosszú-keskeny olajfestmény. Fehér ruhás nő, szinte lebegve áll, feje a mennyeig ér, lába alatt körben zöldellő sziget. Szürrealista festő festette? Vagy szürnaturalista? Álomlátomás, az bizonyos” – idézi fel egy Dísz téri látogatását Dénes Zsófia író, újságíró, a 20. század krónikása. Kinél járt látogatóban? Ki festette ezt az átütő erejű szent alakot?
Következzen Feszty Masa története.

Forrás: Petőfi Irodalmi Múzeum

A városligeti Rotundában lázas munka folyik, 1894 tavaszán járunk. Feszty Árpád az utolsó simításokat végzi a magyar képzőművészet egyik leggrandiózusabb vállalkozásán, *A magyarok bejövetele* című olajfestményén. A 15 méter magas, 120 méter széles festmény színvázlata előző év augusztusára készült el. Feszty irányítása alatt a kor több festője is részt vett az emberfeletti alkotómunkában, a tájképi részleteken Mednyánszky László és Ujváry Ignác, az alakokon Vágó Pál és Papp Henrik, míg a táborverési jelenségeken Pállya Celesztin dolgozott. Része volt a mű születésében a szintén festőművész Jókai Rózának is, aki 1888-ban házasodott össze az ógyallai földbirtokosi családból származó Feszty Árpáddal, akivel a müncheni festőakadémián ismerkedett meg.

JÓKAI MÓR HATÁSA

Harmadik volt ő a Rózák sorában. Nagyanya Laborfalvi Róza, a reformkor ünnepeit színésznője, aki nem volt

Forrás: Petőfi Irodalmi Múzeum

FESZTY MASA ÉDESANYJÁVAL, JÓKAI RÓZÁVAL, AKINEK NEVELŐAPJA A MAGYAR IRODALOM EGYIK LEGNAGYOBB ALAKJA, JÓKAI MÓR VOLT.

irodalom egyik legnagyobb alakjától, Jókai Mórtól kapta vezetéknévét, aki örökbe fogadta és a nevére vette őt édesanyja korai halála miatt. Jókai 1848-ban vette feleségül a nála nyolc évvel idősebb Laborfalvi Rózát, nem kis megbotránkozást keltve ezzel a családjá és barátai körében. Feszty Árpád *A magyarok bejövetelének* ötletét is neki, a korszak legnagyobb

BETELJESÜLETLEN SZERELEM

Masa, Feszty Árpád és Jókai Róza lánya alig több mint 8 hónappal a körkép bemutatása után, 1895. január 31-én látta meg a napvilágot. Legalábbis egyes vélekedések szerint, míg más források éppen egy évvel korábbra, 1894 januárjára teszik születési idejét. Akárhogy is, egy biztos: ízig-vérig művészcsaládba érkezett. Nem csoda hát, ha őt is megbabonázta az alkotás világa, és egészen kis korától kezdve festő akart lenni. Nem csupán a hazai kiállításoknak, de a külföldi képtáraknak is lelkes és értő látogatója volt. Először édesanyjától tanult festeni, tőle kapta az első kritikákat és korrekciós javaslatokat is a munkáira. Az Iparművészeti Főiskolán Szablya-Frischauf Ferenc tanítványa volt, művészete később Münchenben, illetve Firenzében teljesedett ki. Első kiállítását a budapesti Ernst Múzeumban rendezhette meg

„Otthonom az egész Vár, és bizonyos vagyok benne, hogy ezzel nemcsak én vagyok így, hanem minden Vár-lakó.”

még 20 éves sem, amikor házasságon kívül gyermeke született Lendvay Márton színésztől. Egy újabb Róza. A kislány vezetékeve édesanyja leánykori neve lett, így kapta a Benke Róza nevet. 1861-ben aztán ő is lánygyermeket hozott a világra, ugyancsak házasságon kívül. Megint egy Róza született. Jókai Róza a magyar

írójának köszönheti: ugyanis Jókai vetette fel, hogy eredeti témaötlete, a bibliai özönvíz helyett inkább a honfoglalás történetét fesse meg körképen. *A magyarok bejövetelét* először 1894. május 13-án csodálhatta meg a közönség, a mű a budapesti millenniumi kiállítás egyik legfőbb attrakciója lett.

1922-ben. A Firenzében töltött idő nem csupán festőművészként volt fontos Masa számára. Itt talált rá a nagy és beteljesületlen szerelem is: Guido Bellegni, a szeretett férfi a szerzetesi hivatást választotta végül a házasság helyett. Csak találgathatunk azzal kapcsolatban, milyen hatással volt ez a csalódás a már harmincas éveiben járó Feszty Masára, ám egy dolog biztos, Feszty Árpád és Jókai Róza lánya sosem ment férjhez.

MASA SZÍNES VILÁGA

Az 1920-as évek közepétől művei már rendszeresen szerepeltek kiállításokon. „Feszty Masa szinte a színességnek principiumát képviseli. Kevés művészünk van, kinek ecsete alatt olyan lágyan olvadnak a színek. Csupa kevert árnyalat, melyek nagy biztossággal helyezkednek el az édesség határán, de mindig innen maradnak ezen a veszedelmes választó vonalon. Különösen mesteri, ahogyan Feszty Masa a színskála két szélső színét, a feketét és fehéret vegyíti egymással, ahogyan a ragyogó ezüstszürkén keresztülcsillantja az alája rejtett fehérnek világító fényességét. Olyan egyéni ez a színeképzés, hogy mindenki mástól megkülönbözteti Feszty Masa művészetét. Nem kicsiny dolog ez a női művészen, ki annyira függni szokott környezetének hatásától. Igen nagy kár, hogy megfelelő rajzkultúra nem támogatja Feszty Masa pompásan fejlett színeképzését” – írta róla a Nyugatban 1927-ben Elek Artúr, Négy magyar festőnő című cikkében.

SZAKRALITÁS ÉS MŰVÉSZET

Festészetében először 1930-ban jelent meg a vallási motívum, mely hamar hangsúlyossá vált művészetében: a budapesti-törökíri Kis Szent Teréz-templom számára készült Kis Szent

FESZTY MASA ALKOTÁSÁT, AZ ÚTI BOLDOGASSZONY CÍMŰ KÉPET, 1948-BAN HELYEZTÉK EL A PESTI JÉZUS SZÍVE JEZSUITA TEMPLOM HOMLOKZATÁN.

Teréz-oltárképének megfestését számtalan szakrális festmény követte, megrendelői között templomok és kolostorok egyformán voltak. Feszty Masa alkotásai díszítik a többi között a hűvösvölgyi Szentlélek-templomot, a Baross Gábor-telepi templomot, a budapesti piarista rendházat, Páty, Pilisszántó, Pilisszentiván, Rácalmás és Tökök templomait vagy épp a szombathelyi székesegyházat. Megesett, hogy munkáit nagyon olcsón, anyagköltség fejében vagy akár ingyen is elvállalta.

OTTHON A DÍSZ TÉREN

A negyvenes éveiben járt már, amikor egy családi tragédia nyomán még fontosabb szerepet kapott életében a szakralitás. 1936 januárjában idős édesanyjával szörnyű baleset történt: egy a kályhából kipattant szikra lángra lobbanította a ruháját, és olyan mértékű égési sérüléseket szenvedett, hogy hiába vitték azonnal a Bakay-klinikára és vizsgálta meg elsőként

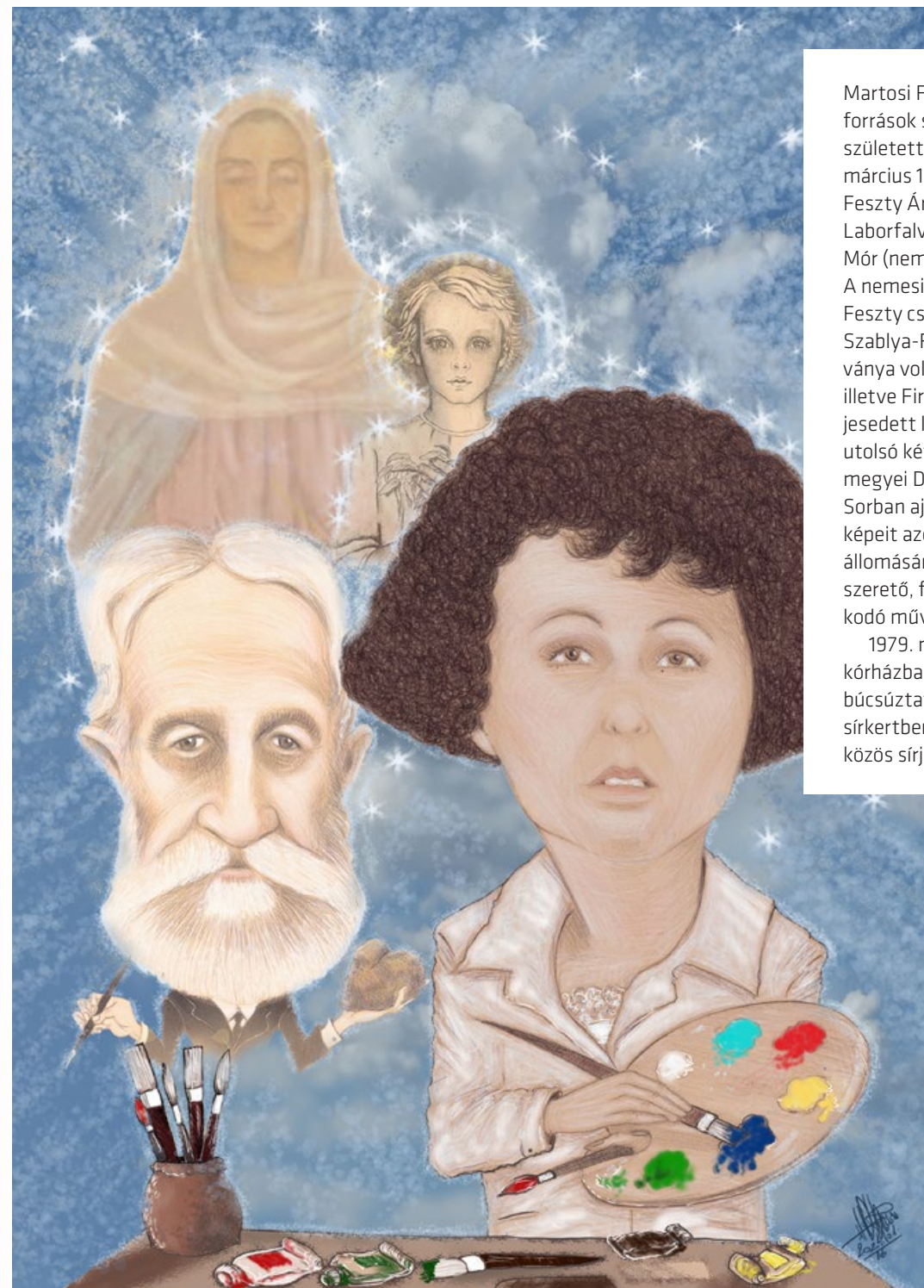
maga Bakay professzor a sérüléseit, állapota olyan súlyosnak bizonyult, hogy nem tudták megmenteni az életét. Jókai Róza halála után Masa összeomlott, felépüléséhez egyre erősebb istenhitéből nyert erőt. Rövid ideig egy női szerzetesrendben, a szegvári Szociális Testvérek Társaságánál keresett menedéket és vigaszt a gyászában.

A kommunizmus vallást üldöző időszakában is megállíthatatlanul dolgozott képein. Miután várkerti műterme a budai Vár második világháborús ostromakor elpusztult, egy apró Dísz téri lakásban rendezte

be műhelyét. Több mint 30 évig alkotott itt. „Nem gubódzom be a négy fal közé, nem zárom, nem is zárhatom ki a kinti világot, amelyben élek, amely az enyém is. Otthonom az egész Vár, és bizonyos vagyok benne, hogy ezzel nemcsak én vagyok így, hanem minden Vár lakó. Otthonom a Mátyás templom, ahová, ha belépek, megelevenedik a történelem: látom a padokban Hunyadi Jánost, Lászlót, Gara Máriát, Mátyás királyt, Rákóczi és annyi nagy magyar elődöt. Otthonom a Halászbástya, a Bástyasétány, ahol minden gyermek mintha az unokám lenne” – mesélte várbéli életéről egy alkalommal a Budapest folyóirat hasábjain.

Utolsó éveit a helybéli plébános hívására a Bükk lábánál fekvő Domaházán töltötte, és ha már ott volt, retusálta a templom oltárképét, újrafestette a stációképeket. Rövid betegség után, 1979. március 1-jén hunyt el. A Fiumei úti sírkertben helyezték örök nyugalomra, dédanyjával és édesanyjával közös sírban. ☞

FESZTY MASA

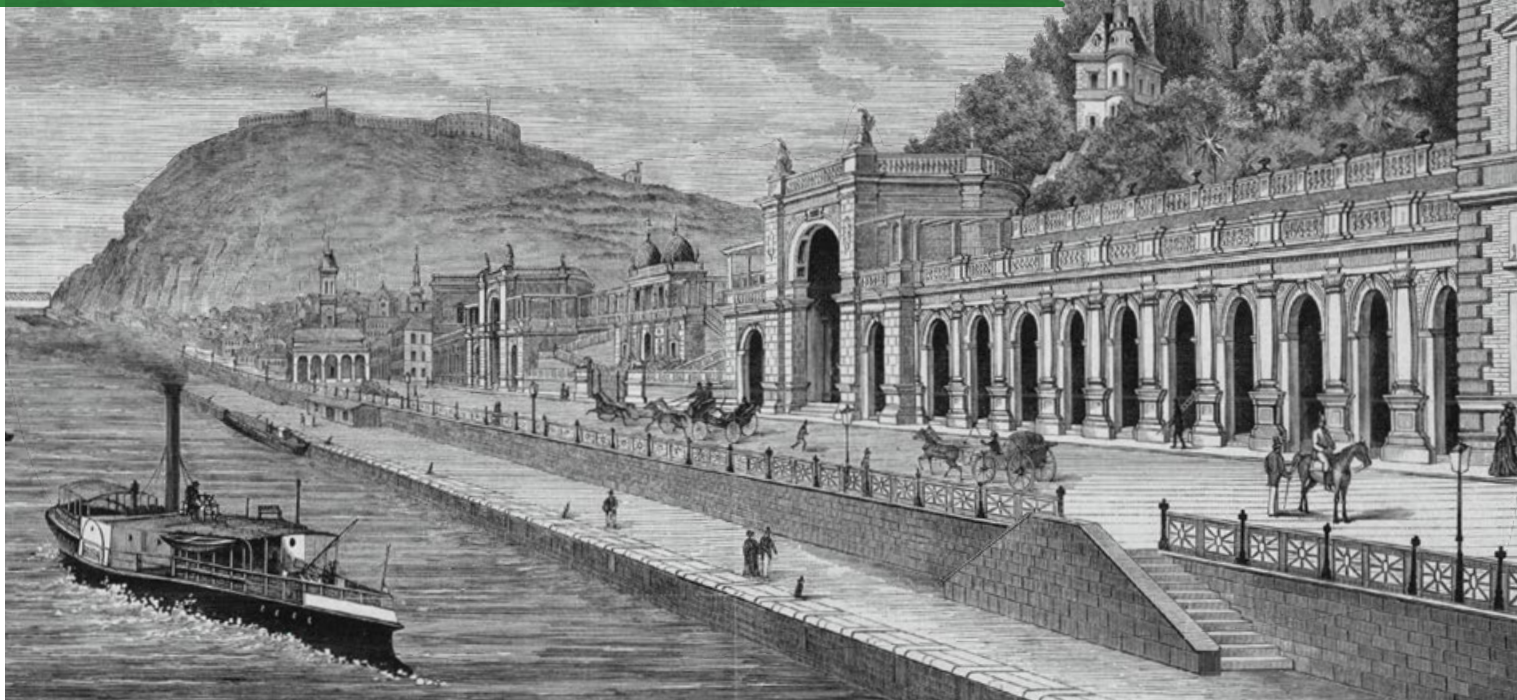
Gaál Tibor grafikusművész, Magyar Arany Érdemkereszttel kitüntetett portrékarikaturista. Évek óta dolgozik *Nagy magyarok* című portrészorozaton, melynek darabjai történelmünk máig ható alakjait idézik meg. Rendszeres rovattal jelentkezik magazinunkban.

Martosi Feszty Masa 1894., más források szerint 1895. január 31-én született Budapesten, és 1979. március 1-jén halt meg Ózdon. Feszty Árpád és Jókai Róza leánya, Laborfalvi Róza unokája és Jókai Mór (nem vér szerinti) unokája. A nemesi származású martosi Feszty család sarja. A főiskolán Szablya-Frischauf Ferenc tanítványa volt. Ezután Münchenben, illetve Firenzében (1915–1920) teljesedett ki festői művészetére. Élete utolsó két és fél évére a Borsod megyei Domaházára költözött. Sorban ajándékozta oda dedikált képeit azoknak, akiket élete végső állomásán megkedvelt. Zenét is szerető, fáradhatatlanul munkálkodó művész volt.

1979. március 1-jén az ózdi kórházban hunyt el, domaházai búcsúztatása után a Fiumei úti sírkertben, dédanyja és édesanyja közös sírjába temették el.

ÍGY SZÜLETETT A VÁRKERT BAZÁR

„Ime egy ember, a ki még él – s már is a legtöbb emlékköve van a magyar hazában. [...] Művész, a szó valódi értelmében, ki alkot és teremt s a legmaradandóbb anyagba öltözteti, a mit kigondol. Sokoldalú teremtő ereje, nemes ízlése, roppant munkaképessége előtt tisztelettel hajolnak meg – nagy szó! – még szaktársai is, s a ki közelebbről ismeri, megszereti benne a nagy előnyökkel bíró, de azokkal visszaélni nem akaró, tetteiben nemes és mindenek fölött szerény embert.”
Így írt a Vasárnapi Ujság 1879 decemberében a korszak egyik legnagyobb építészéről, Ybl Miklósról.

A 10 éve megújult Várkert Bazárról szóló cikksorozatunk első részét olvassák.

Ybl nélkül Budapest ma nem lehetne az, ami, épületei alapvetően határozzák meg a város arculatát és hangulatát. „Szavát ritkán lehet venni, de keze-nyomát ott találjuk mindenütt, a merre tekintünk” – írja egy korabeli cikk. A Szent István-bazilika, az Opera és a Fővámház napjainkban is meghatározó és büszkeségre okot adó épületei a fővárosnak – akárcsak a Várkert Bazár,

mely nélkül szinte elképzelhetetlen volna a budai oldal látképe. A neoreneszánsz stílusú épület – mely méltó folytatása a Budavári Palota csodás kertjeinek – több mint 140 éve a fővárosiak egyik legkedveltebb találkozóhelye.

EGY ÚJ ÉKSZERDOBOZ

1867. június 8. Ez a dátum a magyar történelem és a Budavári Palota történetének is kiemelt fontosságú napja. Ezen a napon koronázták magyar királlyá Ferenc Józsefet, feleségét, Sisit pedig a magyarok királynéjává. Nem volt nehéz belátni, hogy a 18. század közepén, Mária Terézia királynő uralkodása idején épült

Ybl Miklós művészete és épületei alapvetően határozzák meg Budapest arculatát és hangulatát

barokk Királyi Palota nem fog megfelelni az új királyi pár igényeinek, sem méretét, sem pedig reprezentációs erejét tekintve, így a koronázás után hamarosan kezdetét vette a kor egyik legnagyobb építészeti vállalkozása, a palota átépítése és bővítése.

A grandiózus munka egy igen látványos lépéssel indult. A palota aljában ekkoriban girbeburba házsorok álltak, rendetlen udvarokkal, füstös kéményekkel. Ez a látkép a legkevésbé sem volt méltó a fölötte magasodó királyi lakhoz. „A szemközti pesti part pompás palota-sora, a budai lánczhídfőnél emelt díszes épületek a királyi palota aljában, nagy ellentétet találtak. A festői fekvésű palota nagyon emlékeztetett mindenkit a mesék habléányára, melynek felső része bájos nő, de pikkelyes delphin-testben végződik. A palotának alsó része, a kert alatti girbeburba házsorok nem is tartoztak a királyi lakhoz, hanem több ember magán-

vagyonát tették. Az ott levő épületek már régen megértek a csákány számára” – írta annak idején a Vasárnapi Ujság.

Valamennyi házat bontásra ítélték, hogy a helyükön megszülethesen egy olyan épületegyüttes, amely méltó lezárása a Várhegy keleti, Dunára néző lejtőjén húzódó királyi kerteknek. A Várkert Bazár kialakításának király által is elfogadott első tervváltozatát Reitter Ferenc, a Fővárosi Közmunkák Tanácsának mérnöke alkotta meg, a részletes tervek elkészítésére pedig az ország első számú tervező építészét, Ybl Miklóst kérték fel, aki – takarékosági és esztétikai szempontok alapján – jelentős módosításokat végzett a Reit-

ter-féle terven. 1875-ben indult meg az építkezés. Noha a több mint 300 méter hosszú, neoreneszánsz épület 1880-ra már el is készült, a Várkert Bazár megszületését mégis 1883-ra tesszük, ugyanis ekkorra készült el a szomszédságában található Ellyps sétány.

A kortárs olasz, német és francia inspirációk nyomán készült, több mint egymillió forintból felépített komplexum kivitelezésében az ország legkiválóbb képző- és iparművészei vettek részt: szobrait Huszár Adolf, eredeti oroszlánjait Feszler Leó, freskóit Than Mór, kerámiáit Zsolnay Vilmos, a kovácsoltvas díszeket pedig Jungfer Gyula készítette. A Várkert Bazár koronáját jelentő Gloriett helyett Ybl pontosan a pesti oldalon található Vigadóval szemben jelölte ki, hogy így tisztelegjen annak alkotója, Feszli Frigyes előtt. De nem csupán építészeti, hanem iparművészeti szempontból is különleges épület ez: Budapesten először a Várkert Bazár lépcső- és fülkepavilonját díszítették Zsolnay épületkerámiák, valamint Jungfer Gyula, a kor nemzetközi híru díszműkovácsa is az ide készített munkáival alapozta meg hírnevét. Ybl Miklós eredetileg az egyszerűbb és olcsóbb öntöttvasból képzelte el az épület kapuzatát, ám Jungfer arra kérte, hadd készítse el azt a több technikai tudást és ügyességet igénylő kovácsoltvasból – ugyanazon az áron.

A GLORIETT KÉT OLDALÁN LÉVŐ ÁRKÁDSOROKBAN ÜZLETEK VOLTAK, MÖGÖTTÜK A KERT KELLEMES SÉTÁKRA ÉS KIKAPCSOLÓDÁSRA CSÁBÍTOTT.

Fortepan / Szalay Zoltán

Illusztráció: Vasárnapi Ujság, 1879

BAZÁROSOK HELYETT MŰVÉSZEK

A Várkert Bazár megépítése mögött nem csupán a városkép rendezésének szándéka bújt meg.

A Gloriett két oldalán elhelyezkedő árkádsorokban tíz-tíz üzlet kapott helyet, a mögöttük elterülő kert pedig kellemes sétákra, pihenésre és kikapcsolódásra csábított. A városvezetés azt remélte, hogy az impozáns épületnek köszönhetően a budai korzót is sikerül olyan pezsgő találkozóhellyé alakítani, mint amilyen a folyó túlsó partján, Pesten már addigra kialakult. Az erőfeszítések azonban nem hozták meg a kívánt eredményt: elmaradt a pesti korzóhoz hasonló élénk forgalom, az üzletek pedig néhány éven belül tönkrementek.

Hamarosan azonban egy váratlan fordulat tette az épületet rendkívülivé: az árkádok alá a portékák után a művészet költözött. Az épületegyüttes helyiségei 120 évig adtak otthont a századforduló és a 20. század művészeinek, olyan alkotók dolgoztak a falai között, mint Strobl Alajos, Fadrusz János, Ligeti Miklós, Huszár Imre, Damkó József, Megyeri Barna vagy Wagner Nándor. A két világháború közti időszakban közel nyolcvan művész alkotott a Várkert Bazárban, számos fontos köztéri szobor született itt. A helyszín különlegességét jól mutatja, hogy műteremhez jutni szinte csak kihalás útján lehetett. Sokan hosszú évtizedeken keresztül tevékenykedtek itt. E tekintetben a rekordot kétségkívül Istók János, a két világháború közti időszak

A NEMZETI HAUSZMANN PROGRAM FELÚJÍTÁSI MUNKÁLATAI UTÁN MÁRA KULTURÁLIS ÉS TURISTA-KÖZPONT LETT A VÁRKERT BAZÁR.

egyik legfoglalkoztatottabb szobrásza állította fel, aki 76 évig dolgozott a Budavári Palota alatt megbúvó épületegyüttesben.

A második világháború, akárcsak a Várnegyed más épületein, a Várkert Bazáron is fájdalmas sebeket ejtett, az épületek és a kert is jelentős károkat szenvedett, a szobrok, festmények és kerámiák nagy része megsemmisült. Ybl Miklós neoreneszánsz gyöngyszeme évtizedeken keresztül szomorú árnyéka maradt csak önmagának. Annak ellenére sem történt komolyabb állagmegóvás, hogy a Budai Ifjúsági Park (más néven Ifipark) 1961-ben itt nyitotta meg kapuit. Az igazgatóság a belépést

csak 18 éven felüli fiúknak és 16 éven felüli lányoknak engedélyezte. Tilították az ízléstelen táncolást és a feltűnést keltő viselkedést. A parkot 1962-ben májustól szeptemberig már hetvenezren keresték fel. Az Ifipark népszerűvé válása ugyanakkor környezetének, látogatóinak és fellépőinek fokozott rendőrségi megfigyelésével járt. Évek múlva az épület egyre kevésbé bírta a megterhelést. 1980 májusában a bejárat melletti kőkorlát a sorban álló fiatalokra omlott, és többen megsérültek. A területet életveszélyesnek nyilvánították és bezárták, aminek következtében a Várkert Bazár ismét évtizedeken át tartó csendre és elhagyatottságra ítéltetett. Egészen 2011-ig... ❁

www.varkertbazar.hu • A programváltoztatás jogát fenntartjuk!

DALKÖLTÉSZET, AZ ÖRÖK MŰFAJ

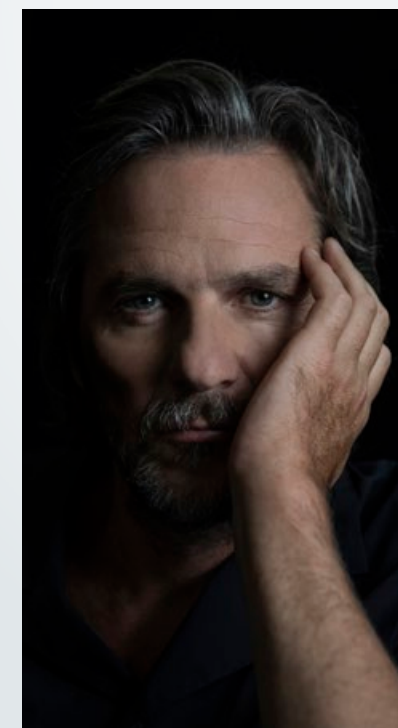

A Várkert Bazár ad otthont a Dalköltők koncertsorozat bemutatkozó estjének március 14-én, ahol a közönség a műfaj legjelesebb képviselőivel találkozhat. Az esemény egyik szervezőjével és előadójával, Kollár-Klemencz László zenéssel beszélgettünk a koncertről.

Több generáció lesz jelen a koncerten, az idősebb korosztályból például Másik János, a fiatalabbak közül Barkóczi Noémi, Balla Gergely, az író dalszerzők közül Grecsó Krisztián várja a műfaj szerelmeseit – mesélte Kollár-Klemencz László. Mint mondta, a dalköltészetre fókuszálva szervezték meg az estet, olyan vendégekkel, akiknek a szövegei magas irodalmi értéket képviselnek.

Arra a kérdésre, hogy milyen hagyománya van e műfajnak, rögtön felmerült Cseh Tamás és Bereményi Géza neve. „Örökségük kikerülhetetlen, valahol minden itthoni dalköltészeti kezdeményezés mélyén ott lappang, olyan meghatározó értékeket teremtettek, hogy állandó inspirációt és forrást jelentenek” – meséli Kollár-Klemencz László. Kiemelte, hogy az egész világon jelen lévő és kedvelt műfaj a dalköltészet, bár a szórakoztató zene műfaja közé sorolják, megfelelően a kimagasló értékekről, nívóról, filozófiai tartalomról, nem véletlenül kapott pár éve a dalszerző és szövegíró Bob Dylan irodalmi Nobel-díjat.

Az énekes elárulta, hogy idén szeptemberben indul az ELTE Bölcsészettudományi Karán dalköltő szak, ezt egészíti majd ki a tervbe vett, a legjobb dalszövegekből összeállított antológia és az országos Dalköltő klubest. „Reményeink szerint számos tekintély, többek között Bereményi Géza is előadást tart majd a szakon, és a képzés segítségével remélhetőleg minden

❁ Kollár-Klemencz László, zenész

szempontból méltó helyére kerül ez a művészeti ág.”

Hogy mi az örök a dalköltészetben? Kollár-Klemencz László úgy véli, hogy versek formájában adni elő dalokat, átadni az üzenetet a következő generációk számára az ókori görögök óta bevett szokás, hiszen maga a zene, maga a dal nagyobbat nyit a szövegen, jobban átmegegy az üzenet, és könnyebb bevonni a hallgatóságot a szöveg történetébe. A dalköltészet nagyon

nem szorul változtatásra, számtalan fiatal érez magában indítást, hogy egy szál gitárral verseket, dalokat énekeljen. ❁

PROGRAMOK A VÁRKERT BAZÁRBAN

- 03. 03.** QJÜB – A kocka kibontása / Vendég: Platon Karataev duo
- 03. 07.** Zene és képzőművészet: Recondita armonia: zene és képzőművészet az opera színpadán
- 03. 11.** „Szeretnék kibékülni ezzel a zenével...” Márai Sándor Petőfi Sándorról
- 03. 12.** Fitos Dezső Társulat: Taven Baxtale! – Legyetek szerencsések!
- 03. 12.** Rejtélyes történelem – Női szerepek a szabadságharc hadviselésének árnyékában
- 03. 14.** Dalköltők – Kortárs Dalköltők legnagyobbjai
- 03. 15.** Felül a gálya – Zenés stand-up Petőfivel
- 03. 17.** Anna and the Barbies 20 – Színházi... / Vendég: Novák Péter
- 03. 22.** Várkert Akusztik – Fekete Jenő és a Banda / Vendég: Little G Weevil & K.C. Brown
- 04. 02.** Rejtélyes történelem – Mátyás király: valóság és legenda
- 04. 11.** Zene és képzőművészet: Népzene, népművészet és a modern művészet zenei forrásai

Várkert Bazár

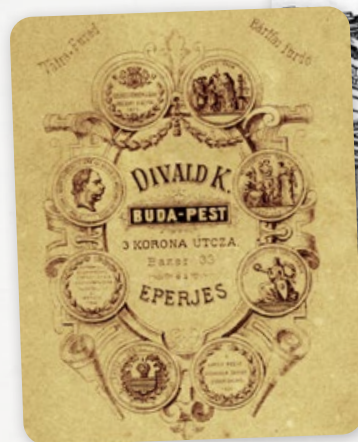

ÚTTÖRŐ FOTÓS SZEMÉVEL A VÁR

A magyar fotóművészet egyik különleges alkotója, a gyógyszerész és vegyész végzettségű, a szép tájak szerelmeseként ismert Divald Károly fotóin többek között a változatos magyar vidékek, a természet csodái és a főváros egy-egy jelentős épülete, helyszíne elevenedik meg úgy, ahogy a mester látta és láttatni kívánta. Életében nem kevés kezdeményezésben volt első, a fotográfia jelentős személyiségeként tartják számon.

Az 1830-ban, Selmecbányán született Divald Károly a beszercebányai gimnáziumban érettségizett, majd egészen fiatalon az 1848–49-es szabadságharcban nemzetőrként vett részt. A világosi fegyverletételt követően Bécsben folytatta tanulmányait, gyógyszerészetből és vegyészetből szerzett mesteri oklevelet. Gyakornoki idejét Eperjesen töltötte, itt ismerkedett meg jövőbelijével, Steinhübel Borbálával, az eperjesi patrícius, Steinhübel Lajos lányával. Eperjesről később Bártfára szegődött el, ahol egy gyógyszerész vezetője lett. Az a legenda járta róla, hogy az 1860-ban vásárolt használt, alapfunkciókra alkalmas fényképezőgépen sajátította el a szakma fogásait, autodidakta módon tapasztalta ki a fotográfia művészetét. A fényképé-

szettel egy új, addig ismeretlen világ nyílt meg előtte, idővel háta mögött hagyta a gyógyszerészetet, és a fotográfiának szentelte életét. Kezdetben egy bártfafürdői épület udvarán található csűrben, majd Eperjesen, a Dessewffy-ház udvarán kísérlete-

1863-ban Eperjesen műtermet alakított ki, 1871-ben a házában működtetett portréműtermet

zett, készítette a fotóit. 1863-ban Eperjesen műtermet alakított ki, 1871-től pedig már házában működtetett portréműtermet. Nem érte be ennyivel, elszántan, fáradhatatlan tempóban haladt tovább a maga előtt kijelölt úton: 1878-ban létrehozta az

Fényképhátlap: Fortepan / Schermann Ákos
Fotók és műteremgrafika: Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár/Budapest Gyűjtemény

Fotók: Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár/Budapest Gyűjtemény

első magyar fényképnymati műintézetet, melynek központját később Budapestre helyezte át. Egyedülálló módon felvételeit fénynyomás útján sikerült sokszorosítania. Pályája szépen ívelt felfelé, 1885-ben már tizennyolc ember állt az alkalmazásában. Divald nagyon szerette a természetet, vonzódott a természeti jelenségekhez, mindent lencsevégre kapott, amit megőrzésre érdemesnek talált a tájból, a világból. Rendszeresen járta és fényképezte a Tátrát, képeiről völgyek, tavak, patakok, vízesések, a természet megannyi gyöngyszeme néz vissza ránk, jelezvén, hogy a világ szépsége kimeríthetetlen. Divald tisztában volt ezzel, mint alkotó ember, és tudta, mi a kötelessége. Az első között fedezte fel, hogy fotózásra érdemesek Magyarország barlangjai és vidékei. Tőle származnak az első fotók például a Bélai-barlangról. Az őt követő fotográfusok rengetegét tanultak a Divald Károly képviselte szemléletmódból, hozzáállásból, filozófiából. Munkáit albumokba rendezte, a nagyközönség számára elérhetővé tette, ezek közt találjuk többek között a Magas-Tátráról, Javorináról, a herlányi gejzíréről, Bártfafürdőről készített fotóit. Együttműködött a Magyarországi Kárpát Egyesülettel, ez a szoros szakmai kapcsolat odáig vezetett, hogy ő készítette az egyesület kiadványának fotóit. Az egyesület etnográfiai-művelődéstörténeti szakosztályának volt a tagja, a Tátra Múzeum gyűjteményének pedig a

DIVALD KÁROLY FOTÓIVAL ŐRIZTE MEG A 19. SZÁZAD MÁSODIK FELÉNEK FORMÁLÓDÓ BUDAPESTJÉT.

tájakhoz való ragaszkodását, csodálatát mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy a felvételeiből készített, később pedig kereskedelmi forgalomba hozott képeslapokat rengetegen vásárolták. Az 1880-as években Eperjesen a Divald Grafikai Sokszorosító Műintézet az ország legismertebb kiadvállalatának és fénynyomdájának számított. Divald azzal is nevet szerzett magának, hogy a felvidéken fellelhető műemlékek lefényképezésével ő foglalkozott elsőként, tudta, hogy a tűnékeny pillanattal és a tovarohanó idővel ha nehezen is, de fel lehet venni a versenyt. Divald hamarosan meghódította Budapestet, ahol egészen az

1920-as évekig működtek fényképezésként leszármazottai. Fotói közt megtalálható a budai Vár egy-egy részlete, a Lánchíd, az Országház, a margitszigeti Fürdőház, a belváros fontos, napjainkig meghatározó épületei. Divald Károly tanúja volt a pezsgő Budapest formálódásának, alakulásának, és fotográfiáival konzerválta az utókor számára az egykori fővárost.

Vállalkozását lassacskán fiaira, Lajosra, Károlyra és Adolfrára bízta, és remélte, hogy a nekik átadott tudás segíti őket a vállalkozás sikeres vezetésében. Tudta, hogy a jó szaktudás és a jó fotó érték. Divald Károly 1897 novemberében halt meg Eperjesen.

👉 **Tóth Vera** először járt az újjászületett Szent István-teremben, melynek múltjáról és jelenéről Kiss Henrietta, a Várkapitányság sétavezetője mesélt az énekesnőnek

FENSÉGESSÉG ÉS SZORGALOM

Több mint 200 ezren látogattak már el a Budavári Palota déli összekötő szárnyában újjászületett Szent István-terembe. Tóth Vera énekesnőt, aki a 205 261. látogatóként járt itt, lenyűgözte a látvány.

A 2021 augusztusától megcsodálható különleges termet régi tervek, archív fotók alapján a Nemzeti Hauszmann Programnak köszönhetően alkották újra a szakemberek.

Tóth Vera először járt az újjászületett Szent István-teremben. A Budavári Palota déli összekötő szárnyában megtekinthető kiállítás 205 261. látogatója volt a művész. Mint

mondta, a legnagyobb hatással a történelmi szoba kézimunkával gazdagon kidolgozott kialakítása volt rá. „Fenségességet érzem, ahogy beléptem. Az ember kezének melege, szorgalma érez-

hető itt, hiszen minden részletében kézi munka látható a padlótól a mennyezetig, vagy a függönyön, amelyről azt hallottam, hogy ötezer munkaóra volt meghímezni. Az emberi nagyságot is

👉 **Sikota Krisztina**, a Várkapitányság vezérigazgató-helyettese és **Tóth Vera** az újjászületett Szent István-teremben

lehet ebben mérni. Vannak még olyan hagyományörzők, akik szinte életfeladatuknak tartják, hogy ezt fenntartsák, és megtanulják ezeknek a szépségeknek a megmunkálását.”

A művésznőt a látogatásán fogadó Sikota Krisztina, a Várkapitányság vezérigazgató-helyettese szerint nagy büszkeség, hogy a teremről nem csak a betérő turisták beszélnek csodálattal.

– Az elmúlt időben egyre több külföldi és szakmai elismerést is kaptunk, nemcsak a Szent István-terem, hanem a Budavári Palotanegyed is. A *Time* magazin tematikus számában a világ legnagyobb helyszíneit mutatja

be. A szerkesztőség egy 50-es listát állít össze minden évben, és a Szent István-terem, illetve a Budavári Palotanegyed több helyszíne is felkerült a listára. Úgy-hogy erre most különösen büszkék vagyunk. ✂

„AZ EMBER KEZÉNEK MELEGE, SZORGALMA ÉREZHETŐ ITT, HISZEN MINDEN RÉSZLETÉBEN KÉZI MUNKA LÁTHATÓ A PADLÓTÓL A MENNYEZETIG.”

A BUDAVÁRI PALOTANEGYED A VÁROS SZÍVE

Szécsi Zoltán háromszoros olimpiai bajnok vízilabdázó első, a budai Várhoz köthető meghatározó élménye a gyerekkorába nyúlik vissza. A sportoló a Nemzeti Hauszmann Program közösségi oldalán mesélt arról, hogy miért tartja fontosnak a Budavári Palotanegyed felújítását, és hogy milyen emlékei fűződnek ehhez a történelmi helyhez.

„Egy építészeti együtttest belülről, a helyszínről nagyon nehéz teljes szépségében értékelni. Úgy gondolom, a budai Vár pontosan ilyen. Egyik barátom mindig azt mondta, hogy nem Budán akar házat venni, mert onnan a kilátás

Pestre nyílik, hanem Pesten, mert onnan Budára. Nekem az első olyan élményem, amely konkrétan a Várhoz fűz, az, hogy gyerekként láhtattam a Budavári Sikló átadását, és utazhattam is vele” – mesélte Szécsi Zoltán.

A sportoló szerint a Budavári Palotanegyed az elmúlt évtizedekben sokat változott, és most végre jó irányba: „A Sándor-palotától délre eső rész, úgy gondolom, sokáig egy szégyenfolt volt, nem úgy nézett ki, mint ahogy ma láthatjuk. Csak egy

📍 A tervezett ütemben haladnak a Budavári Palotanegyed megújításának munkálatai

sötét rozsdafoltja vagy éppen gázos foltja volt a városnak. Amíg nem volt rendbe téve, annyira nem is tűnhetett fel, hogyan is kellene kinéznie. Most, látva eredeti pompájukban a megújult területeket, talán már mondhatjuk azt, hogy ha Bécsnek van schönbrunni kastélya, akkor nekünk is lehet egy igazi Budavári Palotanegyedünk, ezekkel a zöld felületekkel, ezekkel a kertekkel, a Lovardával, és még sorolhatnám. Az egész valahogy kitisztult, világos lett. Értelmet nyert, hogy van egy ilyen történelmi tér, és bízom benne, hogy egyre intenzívebbé válik az élet benne.”

📍 Az újjászületett Lovarda és a Csikós udvar

📍 A Várnegyed megújult terei és épületei a városrész fénykorát, a 19. és a 20. század fordulóját idézik

**SZÉCSI ZOLTÁN OLIMPIAI BAJNOK
VÍZILABDÁZÓ ELSŐ MEGHATÁROZÓ
ÉLMÉNYE A BUDAI VÁRHOZ EGÉSZEN
GYEREEKKORÁIG NYÚLIK VISSZA.**

A háromszoros olimpiai bajnok úgy véli, hogy a budai Vár nemcsak a turisták, hanem a budapestiek számára is vonzó lehet.

„Ez itt a város szíve, ahol a múlt és a jelen találkozik, ahol a kultúra és a természet összhangban van” – mondta Szécsi Zoltán. ✂

ELVISZIK AZ AZBESZTET A BUDAVÁRI PALOTA TETEJÉRŐL

A kommunista átalakítás idején használt veszélyes anyagok eltávolításával folytatódik a Budavári Palota északi szárnyának megújítása. Megújul az épületegyüttes díszes tetőzete, az eredetivel azonos, természetes palafedést kap, amely nem jelent veszélyt az egészségre.

A Nemzeti Hauszmann Programnak köszönhetően több olyan épület is újjáépül, amelyet a második világháború után leromboltak vagy átalakítottak. A cél a Budavári Palotanegyed Hauszmann kori látványának és állapotának visszaállítása. A megújulás a palota épületére és a környezetére is kiterjed, ezzel nemcsak a Budavári Palotanegyed történelmi és kulturális értékét növeli, hanem a turizmus és a gazdaság szempontjából is fontos. Az év elejétől a kommunista átalakítás idején használt veszélyes anyagok eltávolításával folytatódik a Budavári Palota északi szárnyának megújítása.

A szakértők a felmérések során sok jelét találták a korábbi átalakítások szakszerűtlenségének és

a kivitelezés hanyagságának. Az 1960-as években elvégzett illesztési és falazási hibák, a téglakötések és az újra beépített eredeti köelemek tisztításának hiánya mellett mára kiderült az is, hogy a tetőzet fedésére azbeszttartalmú palát használtak. A palák esetében ez a rendkívül veszélyes, rákkeltő anyag hasonló szerepet töltött be, mint a betonban a betonvas: a cementbe kevert azbesztszálak adták a szilárdságot. Egy rossz állapotban lévő, sérült, előregedett azbeszttartalmú palatető azonban az erózió, a szél hatására folyamatosan szennyezi a levegőt, amit szakszerű mentesítéssel lehet megszüntetni.

A szakemberek a megfelelő biztonsági óvintézkedések és a hatályos jogszabályok betartása mellett a Budavári Palota északi szárnyáról több mint 1000 négyzetméter palát távolítanak el, aminek azbeszttartalma közel 12-14 százalékos. A tetőszerkezet utótisztítása speciális berendezéssel történik, majd szállékötő anyaggal kezelik a megtisztított felületeket, hogy ne kerüljön a levegőbe szennyeződés.

Az eljárás során különös figyelmet fordítanak a védekezésre is. Légzésvédő maszkokban és teljes testvé-

☝ Az eljárás során komoly figyelmet fordítanak az egészség védelmére is

delmet nyújtó kapucnis védőruhában, speciális kesztyűben zajlik a mentesítés. A keletkező veszélyes hulladék szakszerű csomagolását a helyszínen végzik el, a környezetvédelmi és közegészségügyi szabályok betartásával, majd a kijelölt veszélyeshulladéklerakóba szállítják azt.

A palatető eltávolítása után a Budavári Palota díszes tetőzetét az eredetivel azonos, természetes palafedéssel helyettesítik, amely sem a környezetre, sem az egészségre nem jelent veszélyt a jövőben. ✂

A KOMMUNISTA ÁTALAKÍTÁS IDEJÉN HASZNÁLT VESZÉLYES ANYAGOK ELTÁVOLÍTÁSÁVAL FOLYTATÓDIK A PALOTA MEGÚJÍTÁSA.

A BUDAVÁRI PALOTANEGYED A TURIZMUS ÉLVONALÁBAN

A Várkapitányság vezetőjét, Fodor Gergelyt és vezérigazgató-helyettesét, Sikota Krisztinát a turizmus 50 fontos szereplője közé választották a Budavári Palotanegyedben elért eredmények elismeréseként. A szakmai szervezetek kiemelt rendezvényén, a Turizmus Évadnyitó Gálán mutatták be az erről szóló kiadványt több mint ezer turisztikai szakember előtt.

A Várkapitányság a Nemzeti Hauszmann Program keretében 2019 óta dolgozik azon, hogy a Budavári Palotanegyed méltó módon újuljon meg. Korának legendás mestere, Hauszmann Alajos a 19-20. század fordulóján újjáépítette és ezzel európai rangra emelte a Budavári Palotanegyedet. A második világháborúban az épületek súlyosan megsérültek, majd a kommunista vezetés önkényesen tovább pusztította, vagy méltatlan módon alakította át őket. A Nemzeti Hauszmann Program célkitűzése, hogy a városrész visszanyerje eredeti szépségét, és újra megteljen lüktető élettel.

Az itt zajló programok nemcsak a magyar látogatók érdeklődését keltették fel, hanem felhívták magukra a nemzetközi figyelmet is. „A Time magazin például a világ legnagyobb helyszínei között említette a töretlen népszerűségű Szent István-termet, valamint két, kávézóként megújult épületet, a Főörséget és a Karakas pasa tornyát. A *The Thinking Traveller* listáján pedig még a versailles-i kastélyt is megelőzte a budai Vár” – fogalmazott Fodor Gergely, kormánybiztos, a Várkapitányság vezetője, és hozzátette, hogy a munka folytatódik, a következő években még több, egykor csodálatos épület születik újjá.

☝ Sikota Krisztina vezérigazgató-helyettes és Fodor Gergely kormánybiztos, a Várkapitányság vezetője

A legnagyobb kihívást a Budavári Palota teljes körű helyreállítása jelenti. Fodor Gergely szerint mindemellett fontosak a kevésbé látványos, de igen hasznos fejlesztések is. Megújultak a sétányok, liftek, mosdókat és pelenkázókat is kialakítottak a szakemberek, 2024-ben pedig új játszóteret vehetnek birtokba a gyerekek. A Budavári Palotanegyed 2023-ban elnyerte az *Év Családbarát Emlékhelye díjat*, ami a kormánybiztos szerint nemcsak a felsorolt beruházásoknak és fejlesztéseknek köszönhető, hanem annak is, hogy a családok

kiemelt figyelmet kapnak a programok szervezésekor.

Mindezeket alátámasztják Sikota Krisztina vezérigazgató-helyettes szavai, aki úgy fogalmazott: az élmények visszaköltöztek a Budavári Palotanegyedbe. Ezt tanúsítják a számok is, amelyek szerint 2023-ban több millió érdeklődő kereste fel a megújuló városrészt. A Várkapitányság helyszínein az utóbbi másfél évben közel 4000 rendezvényt tartottak, és ezeken csaknem 400 ezer látogató fordult meg. „Sokszínű programkínálatunkkal arra törekszünk, hogy minél többet mutassunk meg a magyar kultúra kincseiből. Tavasztól őszig például lovas huszárokkal és minőségi cigánymuzsikával is várjuk az érdeklődőket” – mondta Sikota Krisztina. A Várkert Bazár rendezvényeivel kapcsolatban kiemelte: „A művészeti sokszínűséget tavaly az YBL6 Művészeti Tér átadásával bővítettük, ahol a hazai képzőművészet alkotásai kapnak helyet. De nincs megállás, mivel 2024-ben immár tízéves lesz a megújult Várkert Bazár. Az évfordulóra méltó módon, különleges programokkal készülünk.” ✂

A BUDAVÁRI PALOTANEGYED VÁLTOZATOS PROGRAMJAIT A MAGYAR ÉS A KÜLFÖLDI LÁTOGATÓK IS ELISMERIK.

FÁNK, JELMEZEK, MULATSÁG

FARSANG ÉVSZÁZADOKON ÁT

A farsangi időszak ma már leginkább az óvodás és kisiskoláskorú gyermekek jelmezes programjaként él a tudatunkban – ennél azonban lényegesen sokoldalúbb eseményről van szó. Már a középkor óta vidámságot hoz a tél szürke napjaiba a farsangi időszak és a hozzá kapcsolódó népszokások, hagyományok.

A farsangi időszak a vízkereszt – január 6. – és a húsvéti nagyböjt kezdetét jelző hamvazószerda közé eső időszak. A keresztény Európában a hideg ellenére évszázadokon át ebben az időszakban kötötték sok házasság, tartották a lakodalmakat, hisz utána a böjt alatt 40 napig ezekre nem volt lehetőség. A január-februári időszakhoz, akárcsak a karácsonyhoz, minden korszakban és kultúrkörben kapcsolódott valamilyen

ünnepség. Az ókori görögök a boris-ten Dionüszosz tiszteletére tartottak ekkor mulatságot, Dionüszíát. A keresztény Európában is elterjedtek voltak a számos formát öltő mulatságok. Népszokásokban és ünneplésben leggazdagabb a hamvazószerda előtti három nap: farsangvasárnap, farsanghétfő és húshagyókedd, együtt a „farsang farka” volt.

A farsangi fánk eredete vitatható, de az tény, hogy a fánk készítésének

hagyománya az ókori Rómáig nyúlik vissza. Hazánkban a fánk csak a 19. században terjedt el, annak ellenére, hogy már Mátyás udvarában is ismert volt.

Maga a farsang nem liturgikus ünnep. Sokkal inkább a népi „varázslás” időszaka volt, a tél búcsúztatása, elverése mellett rengeteg szokás kapcsolódott a jó termés és a háziállatok egészségének biztosításához. A hosszúra vágott

levestészta fogyasztása például a gazdag termést volt hivatott biztosítani, ahogy a zsíros ételek bőséges fogyasztása a disznók jó hizását szolgálta. A tiszta, csillagos ég sok tojást jelzett előre az évre. A feldíszított kocsis körmenetek, házról házra járó mulatságok, dramatizált jelenetek előadásának legfontosabb eleme, ami a mai napig megmaradt, a jelmez- vagy álarcöltés volt. Ennek a magyar kultúrkörben jól ismert példája a farsangvasárnap tartott busójárás, de ugyanígy a riói vagy a velencei karnevál is a farsangi időszakot búcsúztatja. Az itáliai ünnepekről származik a konfetti is – a középkorban még apró, színezett gipsz- vagy cukorgolyókat szórtak, dobáltak. A színes jelmezek, a hangos mulatozás a zord telet és vele együtt a gonoszt (volt) hivatott elűzni.

BUDAI MULATSÁGOK

Budán is nagy hagyománya volt a farsangi mulatságoknak. Mátyás királynak maga a ferrarrai herceg küldött ajándékba álarcokat a korszak legjobb maszkkészítő mestereitől. Ippolito d'Este esztergomi érsek – Beatrix unokaöccse – egy alkalommal ötvenhat különféle álarcot kapott Itáliából azzal a kikötéssel, hogy az uralkodónak és Corvin Jánosnak is juttasson el néhányat azokból. Írásos források vannak arról, hogy később II. Lajos királyunk pedig egy farsangi mulatságra nem másnak öltözött be, mint Lucifernek. A leírások szerint

☞ **A fánk a farsangi időszak nélkülözhetetlen kelléke, és számos népi hagyomány kötődik hozzá**

jelmezét ökörszarvakkal, gólyacsőrrel és kígyófarokkal tette emlékezetesebbé. Ünnepi bálját jelmezekbe öltözött lovagok tornája kísérte.

A 17. században már általános volt a nemesi körökben a bálozás, a 18. századtól pedig a középnemesek és a polgárok is kivették belőle a részüket. A budai Vár is számos álarcosbál, jelmezbál helyszíne volt, sőt kezdetben egyike volt azon kevés helyeknek, ahol uralkodói rendelet alapján szabad volt ilyen tevékenységet folytatni. Mária Terézia ugyanis 1772-ben rendeletben szabályozta a farsangi mulatságok lebonyolítását. Ez alapján vízkereszt után hetedvasárnapig heti két-három bált lehetett rendezni, majd húshagyókeddig hetenként többször is, este nyolc órától hajnali ötig. A rendelet alapján Budán csak az Országház termeiben (mai Országház utca 28.), Pesten pedig csak három, városfalakon belüli és két, falakon kívüli fogadóban volt engedélyezett farsangi mulatságokat tartani. Ezeken

az összejöveteleken sem lehetett akárminek öltözni, a jelmezviselést is szabályozták. Minden bizonnyal a közfelháborodás elkerülése érdekében tilos volt ördögnek, denevérnek vagy más hasonlóan utálatos alaknak mutatkozni, ahogyan a köztisztélet miatt papnak, szerzetesnek és püspöknek sem volt szabad öltözni. A bálozni vágyóknak olyan maszkját kellett választaniuk, melyet helyben gyorsan felölthettek, az utcán ugyanis tilos volt a kosztüm vagy az arcot eltakaró maszk viselése. A beszerzésében segítségükre szolgált például az a kölcsönző, amelyet a Dísz téren nyitott 1790-ben egy kereskedő.

A 19. századra igazán bevett szokássá vált a karneváli mulatozás Budán. A testületek, polgári egyesületek mellett előkelőbb bálakat rendezett a nádor, a hercegprímás, az országbíró és minden magára valamit is adó nemes is. Egészen a kiegyezésig a budai mulatságok fénye túlragyogta a pesti polgári összejöveteleket. A 19. század második felétől azonban a pesti fejlődés olyannyira felgyorsult, hogy a frissen épült kaszinók, szállodák dísztermei óhatatlanul átcsábították a téli mulatozókat. ✂

A 17. SZÁZADBAN MÁR KEDVELT VOLT A NEMESI KÖRÖKBEN A BÁLOZÁS, A 18. SZÁZADTÓL PEDIG A POLGÁROK IS KIVETTÉK BELŐLE A RÉSZÜKET.

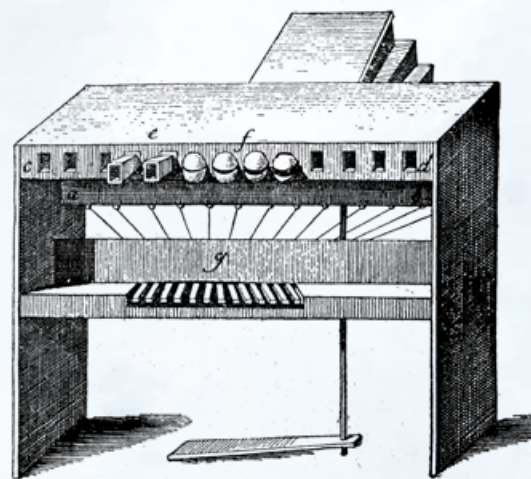
EGY VALÓDI POLIHISZTOR

Vízemelővel javította a budai Vár vízellátását, beszélőgépet és gőzgépet készített, nyomtatógépet tervezett a vakok oktatásához, kiépítette a pozsonyi vár vízvezetékrendszerét. Kémpelen Farkas, a 18. század legnagyobb magyar polihisztorja azonban nem csupán feltaláló volt: építéssként, ötvösként, fordítóként, íróként és költőként is nyomot hagyott a korban, melyben élt.

„Volt egyszer egy híres magyar, aki az ördöggel cimborált. Legalábbis ezt fogták rá, akik megirigyelték, hogy sorjában minden sikerül neki. Még a királyok is úgy emlegették, mint varázslót. Egész Európa megcsodálta tüneményes találmányait. Odahaza azonban azt is tudták róla, hogy széles Magyarországon nincs nála hívebb hazafi. De ő mindig a háttérben maradt, nem szeretett a napfényes oldalon süt-kérezni, azt átengedte a hiúbbaknak, süttessék magukat, ha olyan jóleső érzés. Egy öröme volt, hogy vitte, vihette előre a hazáját, s nem fogadott el érte semmit” – írja Kémpelen Farkasról Szalantai Rezső *Kémpelen, a varázsló* című regényében. A 18. század legnagyobb magyar feltalálójának élete valóban regénybe illő volt: két, de talán három ember

számára is bőven elegendő lenne annyi kíváncsiság, teremteni és tenni akarás, amennyivel ő élte a napjait. Kémpelen Farkas 1804 márciusában hunyt el, alig néhány héttel azután, hogy betöltötte a hetvenedik életévét. Sűrű, ötletekkel, találmányokkal és folyamatos kihívásokkal teli életet élt, valódi géniusként alkotott, korát megelőző találmányok kerültek ki a keze alól. Hosszan sorolhatjuk, mi mindenrel járult hozzá a 18. századi magyar kultúra és társadalom felvirágzásához. A világon elsőként Kémpelen alkotott olyan mechanikus szerkezetet, amely az emberi hanghoz nagyon hasonló hangzású jeleket tudott kiadni. Beszélőgépét több mint húsz évvel át tökéletesítette, még az állati hangokat és a beszédhibákat is ala-

☛ **Kémpelen mechanikus szerkezete az emberi hanghoz nagyon hasonló hangzású jeleket tudott kiadni**

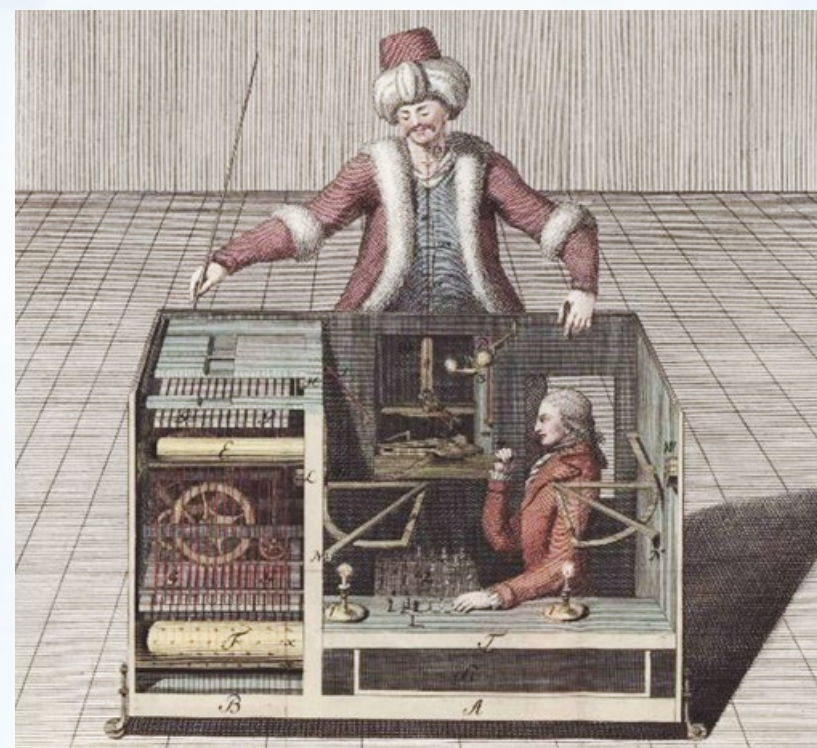
posan megfigyelte annak érdekében, hogy minél jobban megértse az emberi hangképzés mechanizmusát. A gépről írt tanulmányával megte-

☛ **Legendás sakkozógépét, a Törököt 1769-ben készítette, hogy elkápráztassa vele Mária Teréziát**

remtette a fonetika alapjait, számos megállapítását később a tudomány is igazolta. Találmányát 2001-ben az eredeti terveknek megfelelően restaurálták, és működőképessé bizonyult. A beszélőgép mellett Kémpelen nagy figyelmet szentelt annak is, hogy fejlessze a vakok kommunikációs lehetőségeit: nem csupán az oktatásukat segítő nyomdagép született a tervei alapján, hanem még egy speciális írógépet is készített Mária Terézia keresztlányja, a vak bécsi zongoraművész, Paradis Teréz számára.

Zsenijének sokoldalúságát jól mutatja, hogy amellett, hogy csatorna- és vízvezetékrendszert is tervezett, mobil betegágyat épített Mária Terézia számára, megszervezte a Nagyszombati Egyetem Budára költözését, még rézmetszőként és ötvösművészként is alkotott. Kémpelen nevéhez fűződik Schönbrunn szökőkútrendszerének is, 1786-ban pedig őt bízta meg II. József azzal a feladattal, hogy a budai várbéli karmelita kolostor átépítési terveit elkészítse. Ekkor született meg az egykori templomból a Várszínház épülete, a kolostorból pedig kaszinó lett.

Legendás sakkozógépét, a Törököt 1769-ben készítette, hogy elkápráztassa vele Mária Teréziát. Feltalálóként nem tartotta különösebben sokra ezt a találmányát, egyfajta tréfa-ként kezelte csupán, az automata azonban hatalmas ismertséget

A 18. SZÁZAD MAGYAR POLIHISZTORA ÉPÍTÉSSKÉNT, ÖTVÖSKÉNT, FORDÍTÓKÉNT, KÖLTŐKÉNT ÉS ÍRÓKÉNT IS NYOMOT HAGYOTT.

szerezett számára, a sakkozó Török híre bejárta az egész világot, újságcikkek és tanulmányok százai próbáltak rájönni a nyitjára. A Török jó 50 évvel túlélte feltalálóját, és 1854-ben egy philadelphiai tűzvészben semmisült meg. Olyan ellenfeleket győzött le sakkban, mint Napóleon, Benjamin Franklin vagy Edgar Allan Poe.

Nem csupán a tudomány, de a szavak embere is volt Kémpelen

Farkas: népszerű színdarabokat és verseket írt, *Androméda és Perzeusz* című daljátékát a bécsi Burgban mutatták be. Nyolc nyelven írt és beszélt, még csak 21 éves volt, amikor latinról németre fordította Mária Terézia új törvénykönyvét. Nem volt egy elefántcsonttornyába visszavonuló géniusz, rengeteget tett a közért is: felmérte, majd igazgatta is a magyarországi sókamarákat, Bácska telepítési kormánybiztosként pedig néptelenné vált területeket töltött meg újra élettel, selyemgyárakat létesített, és faluközösségeket szervezett. A rengeteg eredmény, találmány és világhírnév sem hozott azonban számára gondtalan időskort. I. Ferenc megvonta tőle a korábbi támogatásokat – vélhetően a jakobinusokkal ápolt kapcsolatai miatt –, így a magyar történelem egyik legnagyobb polihisztorja elszegényedve halt meg. ✿

☛ MÉG TÖBB VIZET A BUDAI VÁRBA?

Amikor az 1770-es évek második felében Mária Terézia a budai Várba költöztette a Nagyszombati Egyetemet, azonnal egyértelmű volt, hogy ennyi ember vízellátása komoly kihívást jelent majd a korábban kiépített rendszer számára. Az uralkodó Kémpelen Farkast bízta meg azzal a feladattal, hogy orvosolja a helyzetet, és a polihisztor két lóhajtásos szivattyúval működő vízemelőt tervezett a mai Várkert Bazár helyén, amely a Duna partján fűrt kutakból juttatta fel a vizet a Várba, remekül kiszolgálva a megnövekedett vízigényt.

HÍREK A BUDAVÁRI PALOTANEGYEDBŐL

A Nemzeti Hauszmann Program célja a Budavári Palotanegyed megújítása. Megtiszteltetés számunkra, hogy olyan épületeket és tereket adhatunk vissza az embereknek, amelyek korábban nem csupán méltatlan állapotban voltak, de sokszor el is voltak zárva a látogatók elől.

Mindent megteszünk azért, hogy mindig időben felhívjuk a figyelmet az aktuális munkálatokra és az azokkal járó esetleges forgalmi változásokra. Reméljük, ez is elősegíti, hogy a jövőben is megtiszteljenek bennünket figyelmükkel, bizalmukkal.

▶ MEGÚJUL A BAZÁR MOZGÓLÉPCSŐJE

Elkezdődtek Kelet-Közép-Európa legnagyobb szabadtéri mozgólépcsőjének megújítási munkái a Várkert Bazárban. Az acél tetővel fedett, oldalról nyitott, 50 méter hosszú és 6 emelet szintkülönbséget átívelő lépcső 2014 januárjában készült el. Karbantartása most vált esedékessé, ezért néhány hónapig nem használható.

A Budavári Palotanegyedben közben zajlik a Keleti felvezető út felújítása is. A rekonstrukció részeként

kicseréljük a közművezetéseket, felújítjuk a közvilágítást, és megerősítjük a támfalakat is.

A munkálatok ideje alatt a Várkert Bazárból gyalogosan a Vízhordó lépcsőn lehet a Savoyai teraszhoz feljutni.

KÖZÖS KULTURÁLIS PROGRAMOK

Az újjászülető Budavári Palotanegyed és a megújuló Városliget több területen is együttműködik a jövőben. A főváros két legjelentősebb turisztikai, kulturális és városfejlesztési projektjének megvalósítása

több célt is szolgál. A Liget Budapest Projekt végrehajtásáért felelős Városliget Zrt. és a Nemzeti Hauszmann Programot megvalósító Várkapitányság Zrt. együttműködése kiterjed a többi között a közös kulturális programok létrehozására, a koordinált jegyértékesítésre, a turisztikai vásárokon történő együttes megjelenésre és egymás szakmai tevékenységének kölcsönös fejlesztésére is. A Liget Budapest Projekt mára Európa legnagyobb, rangos nemzetközi díjakkal elismert kulturális tartalmú városfejlesztési projektjévé vált, amely az ország történetének legnagyobb léptékű park- és tájépítészeti munkáját ötvözi egy, a millenniumi idők óta nem látott intézményfejlesztési programmal. Aki a Budavári Palotanegyedben jár, évről évre egyre több újjászülető épülettel, térrel, műemlékkel és egyre több programmal találkozhat. Nemzetközi pozitív visszajelzések is érkeznek számunkra: tavaly három megújult helyszínt, a Szent István-termet, a Főőrséget és a Karakas pasa tornyát a *Time* magazin is beválasztotta a világ legnagyobb látványosságai sorába.

▶ RITKA TÖRÖK DÍSZTÖR A BUDAVÁRI PALOTA ÚJ KINCSE

A Budavári Palotanegyed újjászületése során nemcsak a palotaépületek, hanem a múlt titkai is feltáruhnak. A Nemzeti Hauszmann Program keretében végzett régészeti kutatások során újabb és újabb különleges műtárgyak kerülnek elő, amelyek most a Hauszmann-sztori kiállításon tekinthetők meg.

A tárlat a Budavári Palota déli összekötő szárnyában található, és a Szent István-terembe vásárolt belépőjeggyel látogathatják az érdeklődők, keddtől vasárnapig 10 és 18 óra között. A kiállítás célja, hogy bemutassa a Nemzeti Hauszmann Program eredményeit és a régészeti kutatások során előkerült legértékesebb műtárgyakat. A Hauszmann-sztori anyaga folyamatosan bővül az újabb leletekkel, így mindig érdemes ide ellátogatni.

A tárlat új szenzációja egy ritka oszmán-török dísztör, amelyet a Vöröskereszt Egylet egykori székházának területén találtak a szakemberek. A tör a 17. században készült,

▶ HÉTSZÁZ ÉVES ÉKSZER VISEGRÁDON

Különleges lelet került elő Visegrádon is. Egy 700 éves aranyozott ezüst ékszer, amelyet a Visegrád Reneszánsza fejlesztési program előkészítő régészeti kutatásai során találtak a szakemberek. Az ékszer egy aranyozott, ezüsből öntött ruhakapocspár, a női ruhák nyakkivágásának összefogására használták a középkorban. A 14. század első feléből származik, és az Anjou-kori visegrádi királyi rezidencia egyik épületének területén került elő. A kapocspár finoman megmunkált, áttört díszű, mindössze 3,5 centiméter széles. A rajta látható betűforma és rozetta alakja is a korai Anjou-kori stílust tükrözi.

Az ékszer tulajdonosa egy előkelő hölgy lehetett, aki a ruháját ezzel a kicsiny, de díszes kapocspárral ékesítette. Még az sem kizárt, hogy az ékszer egykor Piaszt Erzsébet királyné, I. Károly (Róbert) hitveséé volt, aki a feltárt épületben lakott. A visegrádi királyi rezidencia egyik szárnyát az 1340-es évek közepén az özvegy anyakirályné önálló visegrádi kúriájaként említik a források. Később az épületet lebontották, és a helyén a ma is álló királyi palota épült fel.

és valószínűleg egy török tiszt hozta magával Budára. A tör markolatát rozmaragyból faragták, amely nagyon ritka és drága anyag volt. A hüvelyét fából készítették, rájabőrrel vonták be, amelyet arabeszkmintával díszített fémlémezzel erősítettek meg készítői. A fémlémezek az idő múlásával korrodálódtak, csak a mikroszkópos vizsgálat és a gondos tisztítás után látszott meg rajtuk az eredeti mintázat.

A fegyver hossza 310, szélessége 65, vastagsága pedig 45 milliméter, pengéje egyenes, és mindkét oldalán éles. A most feltárt, fél kilogrammos dísztör egyedülálló darab, ezek ritkán maradtak fenn ilyen jó állapotban. ✨

RÉGI RECEPTEK ÚJ ÍZEKKEL

A budai Vár egyik legrégebbi és legkedveltebb étterme, a Fekete Holló Kisvendéglő, történelmi környezetben, az Országház utcában várja újra a vendégeket. A régi recepteket megőrizve, új fogásokat is ajánlanak az inyenckeknek. Mi a juhtúrós sztrapacskát választottuk.

A múlt század 30-as éveiben Alpek Pál nyitotta meg a Fekete Hollót. Hamar népszerű lett a várbéli lakosok és a vízvárosiak körében, hiszen mindenki kedvelte a jól elkészített házi ételeket, a csapolt és üveges söröket és az erős fröccsöket. A vendéglő legnépszerűbb fogásai közé tartozott a halászlé, a pörkölt, a göngyölt hátszín Fekete

Holló-módon és a túrós gombóc. Értelhető módon a 60-as évekre Buda ikonikus éttermévé vált, és a vendéglő akkori szakácsnője, Rózsi néni, híres volt a kiváló főztjéről.

A Fekete Holló Kisvendéglő most a régi kedvencek mellett új fogásokkal is várja a vendégeket. Az alábbi recept az étterem séfjének ajánlata. ✂

JUHTÚRÓS SZTRAPACSKA:

Hozzávalók:

- ✂ 1 kg burgonya
- ✂ 0,5 kg finomliszt
- ✂ 4 db tojás
- ✂ 30 dkg füstölt szalonna
- ✂ 40 dkg juhtúró
- ✂ 40 dkg tejföl
- ✂ 15 dkg lila hagyma
- ✂ frissen őrölt feketebors
- ✂ só

Elkészítés:

Első lépés, hogy feltesszük a vizet forni. Majd a burgonyát előkészítjük, meghámozzuk. Minél finomabbra készítjük el a burgonyát, annál jobb lesz az állaga a galuskáknak. (Reszelés után gyorsan kell dolgoznunk a burgonyával, mert megszűrkülhet.)

A burgonya levet fog engedni, így nem kell használnunk plusz folyadékot a liszt hozzáadásánál. Hozzáadjuk a lisztet, tojást, sőt és kevés frissen őrölt feketeborsot. Eldolgozzuk, és mehet is a forrásban lévő vízbe.

Ezután megfőzzük a galuskát, figyelve arra, hogy ne főzzük túl, sokkal lágyabb tésztát kapunk, mint egy átlagos galuskánál.

Leszűrjük, hideg vízzel átmosuk és lecsepegtetjük, kevés olajjal átforgatjuk.

A juhtúrós krém elkészítése:

Füstölt szalonnát apró kockára vágunk, lábasban közepes hőmérsékleten megpirítjuk. Miután elkészült, leszűrjük fémszita segítségével. (Kiolvasztott zsírt fogjuk használni a túrós krém elkészítésénél.) A juhtúrót a tejföllel, a szalonna zsírával, frissen őrölt borsal és kevés sóval kidolgozzuk.

A sztrapacskák elkészítése:

Serpenyőben kevés szalonnaszíron megpirítjuk a galuskát, hozzáadjuk a túrókrémet.

Tálalásnál megszórjuk szalonnapörccel, aki szereti, adhat hozzá apróra vágott lila hagymát.

KERESZTREJTVÉNY

Olvasóinkat hónapról hónapra játékra hívjuk, amelynek nem titkolt célja, hogy izgalmas, érdekes részleteket fedezzenek fel a budai Várnegyed csodás épületei között sétálva. A kérdés és egyben a rejtvény megfejtése ezúttal: melyik, a budai Várhoz köthető művész neve olvasható rejtvényünkben?

A megfejtést, valamint a játékos nevét és címét március 11-ig várjuk e-mailben (budavarisetak@varkapitanysag.hu) vagy postai levélben (Várkapitányság Nonprofit Zrt., 1519 Budapest, Pf. 365). Kérjük, az e-mail tárgyában vagy a borítékon tüntessék fel: Magazin, rejtvény. A megfejtést postai úton beküldő játékosainkat kérjük, hogy a telefonszámukat is szíveskedjenek elküldeni a kapcsolatfelvétel megkönnyítése érdekében.

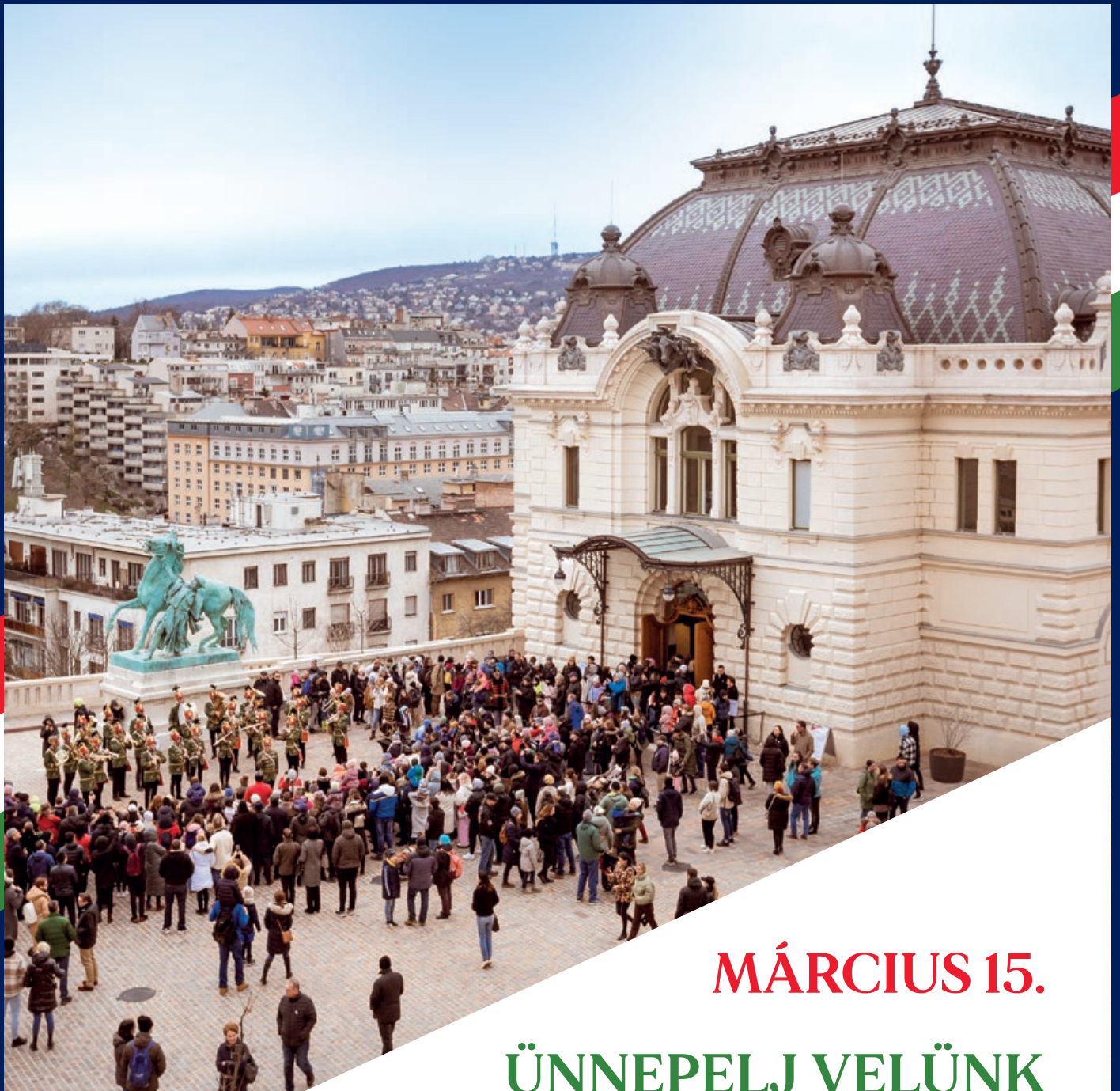
A helyes megoldást beküldők között páros belépőjegyet sorsolunk ki a Budai Várséták tematikus vezetéseire.

	✂	KISÁSZIAI NÉPTÖRZS	ELŐTAG: EXA-	ÜZLETLÁNC	KÁOSZ, RIBILLIÓ	AZ IDŐ JELE	✂
	1						Y
ELLENÁLLÁS JELE			PÉNZÜGYI, RÖVIDEN			MÉTER	
			KÓRHÁZ JELE			FORTEPIANO	
JUHAR							
IRÁNI FIZETŐ-ESZKÖZ							
✂	MAUNA ... VULKÁN	KÖZÉPKÉK!	A SZÉLEIN RÁG! GALGÓC HATÁRAI!		RYDBERG-ÁLLANDÓ SZINTÉN NEM	POST-SCRIPTUM KIÜTÉS JELE	
LEVEGŐBELI				SVÉD AUTÓJELZÉS RÓMAI EZER		KELVIN SÁRRÉT CENTRUMAI!	NÉVELŐ GYARAPSZIK
OMÁNI AUTÓJEL		ANGOL GRAFIKUS TÖKMAC!					GYORSULÁS JELE
BUDAÖRSI CENTRUM!			ÖTVEN RÓMÁBAN	ANGOL ÚR, RÖVIDEN		ÖNGÓL, RÖVIDEN	

A megfejtést beküldő személyek a megfejtés beküldésével elfogadják, hogy személyes adataik kezelése a <http://varkapitanysag.hu/adatkezesi-tajkoztato> internetes oldalon elérhető tájékoztatónak megfelelően történik.

MÁRCIUS 15.

**ÜNNEPELJ VELÜNK
A BUDAVÁRI
PALOTANEGYEDBEN!**

Részletek:
varkertbazar.hu

Ingyenes családi programok, koncertek,
történelmi séták, előadások,
fegyverbemutató, lovas huszárok.

**BUDAVÁRI
PALOTANEGYED**